

Dear friends !

The Swedish East Timor Committee has published a book. It is written in Swedish and it's title is "The cruel game". The book is an account of Sweden's role in Indonesia's genocide in East Timor. Björn Larsson has edited the book.

For your information, although we know that you probably will not be able to read them, we attach

- an advertisement bill on the book
- the book.

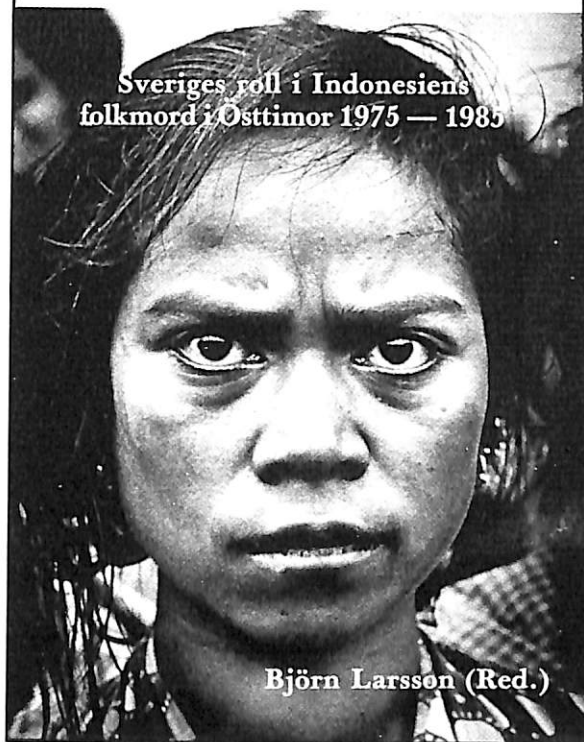
On behalf of the East Timor Committee
Stockholm December 4 1985


Tommy Pollak
Treasurer

East Timor Committee Riddarg 38, 2 tr S-114 57 STOCKHOLM
Sweden
National giro account 1 81 92 - 5

DET GRYMMA SPELET

Sveriges roll i Indonesiens
folkmord i Östtimor 1975 — 1985



Björn Larsson (Red.)

Ny bok DET GRYMMA SPELET

Sveriges roll i Indonesiens
folkmord i Östtimor 1975 - 1985
Björn Larsson (Red)

Sedan den 7 december 1975 bedriver Indonesien ett angreppskrig i Östtimor. Kriget har klassificerats som efterkrigstidens största folkmord, näst konflikten i Kampuchea. En tredjedel av befolkningen i Östtimor — 200 000 människor — uppges ha dödats i det krig som fortfarande pågår.

”*Det grymma spelet* är att alla stormakter från olika utgångspunkter prioriterar sina relationer till Indonesien och därmed lämnar Östtimors folk utan stöd.” Så sade nuvarande utrikeshandelsminister Mats Hellström (s), då riksdagsman i opposition, i riksdagen den 5 december 1979.

Men också Sveriges regering, oavsett färg, har visat sig svika Östtimors folk och prioriterat sina relationer med Indonesien:

- Sverige har fram till juli 1985 exporterat vapen för 372,6 miljoner kr till det krigförande Indonesien.
- Sverige har lagt ned sin röst i FN-omröstningarna om Östtimors rätt till självbestämmande.
- Sverige har inte protesterat när Internationella Röda Korskommittén tvingats lämna Östtimor mitt under pågående nödhjälpsprogram — trots att hjälpen delvis finansierats med svenska medel.
- Sverige är sedan 1981 medlem på observatörsplats i IGGI — ett biståndskonsortium som stödjer Indonesiens militärregim ekonomiskt. 1985 ansökte Nordiska Investerings Banken, där den svenska regeringen är representerad i styrelsen, om fullvärdigt medlemskap.

Om dessa och fler exempel på Sveriges anmärkningsvärda roll i folkmordet, och om det grymma spel som ligger bakom Sveriges agerande, handlar denna bok — den hittills enda i sitt slag.

”Sett mot bakgrunden av de överväldigande styrkeskillnaderna är Östtimors folks kamp för frihet och rättvisa något av det mest inspirerande i modern historia och samtidigt något av det mest smärtsamma att bevittna. Timoresernas enastående mod kräver att ingen möda sparas för att föra denna kamp till ett framgångsrikt slut.” — Professor Noam Chomsky

ISBN 91 - 7810 - 436 - X

Pris: 67 kr/st

100 kr ”stödpris”/st

50 kr/st vid köp av fem eller fler ex

Distribution: Östtimorkommittén

Riddargatan 38, 2 tr

114 57 STOCKHOLM

☎ 08 - 67 49 69

Postgiro 181 92 - 5

DET GRYMMA SPELET

Sveriges roll i Indonesiens
folkmord i Östtimor 1975 — 1985

Björn Larsson (Red.)

DET GRYMMA SPELET

**Sveriges roll i Indonesiens
folkmord i Östtimor 1975 — 1985**

Björn Larsson (Red.)

”Det grymma spelet är
att alla stormakter
från olika utgångspunkter
prioriterar sina relationer
till Indonesien
och därmed
lämnar Östtimors folk
utan stöd.”

— Utrikeshandelsminister Mats Hellström,
i opposition i riksdagen den 5 december 1979

INNEHÅLLS- FÖRTECKNING

Copyright © och distribution:

Östtimorkommitten
Riddargatan 38, 2tr
114 57 Stockholm
SWEDEN
Phone 08/67 49 69
Pg 18192 — 5

Redaktör: Björn Larsson

Redaktion: Östtimorkommittén

Omslagsfoto: Elaine Briere, Timoresisk kvinna

Utskrift: Naoko Ushiroda, Barbro Berg

Sättning: Ord, Stockholm 1985

Tryck: Nordan, Stockholm 1985

Stockholm november 1985

ISBN 91-7810-436-X

Förord	9
1. Bakgrund om kriget i Östtimor	11
2. Röster inifrån Östtimor	24
3. Svensk vapenexport till Indonesien	30
Debatter i riksdag och press	31
Argumenten för svensk vapenexport till Indonesien granskas	35
Stopp för vapenexport till Indonesien	41
4. Svensk hållning i FN-omröstningar om Östtimor ..	42
FN-omröstningarna, röstförklaringar, debatter i riksdag och press	43
Förklaringar till Sveriges nedlagda röst	52
Generalsekreterarens arbete — förhandlingar pågår ..	54
5. Svensk katastrofhjälp till Östtimor	58
Debatter i riksdag och press, SIDA-beslut	60
Tveksamt bistånd och uteblivna protester	66
6. Svenskt medlemskap i biståndskonsortium för Indonesien (IGGI)	70
Debatter i riksdag och press	71
IGGI och militariseringen av statsmakten i Indonesien	73

7. Svensk handel med Indonesien	78
Sverige och världens mest expansiva handelsområde ..	79
8. Sammanfattning av Sveriges roll	81
Litteraturtips	89
Utrikesministrar Karin Söder (c), Ola Ullsten (fp) och Lennart Bodström (s) i brev till Östtimorkommitten .	91
Allmän beskrivning av Östtimor	94

FÖRORD

När illdåden kommer
som fallande regn, ropar
ingen "stopp! ".
När förbrytelserna börjar hopas,
blir de osynliga.
När lidandet blir en del
av vardagen, hörs inte
längre skriken. Också
gråten, faller som regn
i sommarnatten.

— Fritt översatt efter Bertold Brecht

Att ta till sig en obehaglig sanning om verkligheten är inte lätt. Det finns många sätt att hålla det man inte vill se och höra på avstånd. Ord, omskrivningar och försköningar. Särskilt lätt är det att glömma och dölja det som händer långt bort från vår omedelbara närhet — lidanden som drabbar människor i avlägsna länder. Östtimor ligger långt bort från Sverige. Östtimors folk har under tio år utsatts för fruktansvärda lidanden. Tio år. Tio tysta år. Vad den bedrägliga tystnaden och bristande uppmärksamheten kan bero på kan man undra över.

Att det finns starka intressen — politiska och ekonomiska — som vill tysta ned kriget i Östtimor, det visste vi. Att USA inte vill ha sin roll i Indonesiens angreppskrig belyst, att Indonesien är en av de stora exportmarknaderna för västvärlden, att Stillahavsområdet är känsligt ur militärstrategisk synpunkt, att

vapenexportörerna är aktsamma om sina marknader, det visste vi. Allt detta visste vi.

Att massmedia och journalister med få lysande undantag är så följsamma och anpassade, kunde vi kanske ha anat. Vi, som under de här tio åren bevakat utvecklingen i Östtimor och många gånger förgäves försökt få ut information i press och TV om kriget i Östtimor, har ändå blivit förvånade.

Att svenska politiker faller så lätt för marknadens krafter, är så svekfulla och villiga att anpassa sig till industrins och stormakternas intressen, det har skrämt oss.

200 000 människor uppskattas ha dödats sedan 1975, direkt i Indonesiens angreppskrig mot Östtimor eller i svälten i dess spår. Det är en tredjedel av befolkningen. Världen har blundat och tigit om det som Center for Defense Information i USA klassificerat som efterkrigstidens största folkmord, näst konflikten i Kampuchea.

Vi vill att många skall lära det vi har lärt om hur ytligt solidariteten sitter när den kommer i konflikt med ekonomiska intressen, att många skall se hur Sverige bidrar till att underhålla orättfärdigheter i världen, att många skall få mer kunskap och hindras från att blunda även i fortsättningen. Därför har denna skrift sammanställts om Sveriges anmärkningsvärda roll i Indonesiens folkmord i Östtimor.

Stockholm i november 1985
Östtimorkommittén

1. BAKGRUND OM KRIGET I ÖSTTIMOR

Här behandlas utvecklingen i Östtimor från 1974 och fram till idag: självständighetsförklaringen, invasionen, kriget, krigshändelserna, motståndskampen, internationella reaktioner och nuläget. Avsnittet är lämpligt att läsa som en bakgrund till de övriga kapitlen, som går in på Sveriges roll i förhållande till Indonesien och Östtimor.

Utlovat självstyre — tre partier

Efter närmare 500 år under portugisiskt herravälde, avbrutet av en period av japansk ockupation under andra världskriget, kunde Östtimors befolkning år 1974 ta sina första steg i riktning mot självständighet och demokrati. När den portugisiska fascismen föll i april 1974 och kolonierna började avvecklas tilläts Östtimors befolkning engagera sig i politisk verksamhet som en förberedelse för utlovat självstyre inom några år.

Tre partier bildades. UDT, konservativt, med rötter i den portugisiska kolonialismen och ASDT, närmast socialdemokratiskt, vilket så småningom uppgick i folkfronten FRETILIN som i huvudsak bestod av självständighetssträvande och socialt engagerade grupper.

Det tredje parti som bildades var APODETI. Det hade aldrig något stöd hos befolkningen. Det fick bara ett obetydligt antal medlemmar. Det enda program APODETI lade fram var att Östtimor skulle införlivas med Indonesien. Partiet var uppbakat av Indonesien.

Till en början hade UDT många anhängare eftersom parti-

et hade stöd av de gamla portugisvänliga byhövdingarna, vilka i sin tur drog med sig befolkningen i byarna. Men FRETILIN var aktivt i reformarbete och fick på så sätt möjlighet att ute bland människorna demonstrera sitt sociala engagemang och program. FRETILIN var drivande i jordfördelningsfrågor, vid uppbyggnad av sjukvård och vid bildande av kooperativ. FRETILIN vann också starkt stöd hos befolkningen. Vid de lokala val som genomfördes sommaren 1974 vann FRETILIN 90% av rösterna.

Kuppförsök och gränsprovokationer

Under 1975 blev det alltmer uppenbart att Indonesien intresserade sig för Östtimor. Vägar började byggas mot Östtimors gräns och indonesiska propagandasändningar anklagade FRETILIN för att vara kommuniststyrt och för att utgöra ett hot mot säkerheten i området.

Indonesien, som är ett av länderna i världens mest expansiva handelsområde, förde överläggningar med sina allierade i väst — framförallt USA, med grannländerna i ASEANblocket och med Australien. Alla visade stor förståelse för Indonesiens planer. Det stod också klart att Portugal inte var berett att försvara Östtimor om Indonesien avsåg att använda militärt våld.

Den 11 augusti 1975 genomförde det konservativa partiet UDT en kupp och intog strategiska byggnader i huvudstaden Dili och i Baucau. Portugisiska myndigheter i landet gjorde ingenting för att stoppa kuppen. Istället låste de in landets soldater i sina kaserner. 2 500 timoresiska soldater bröt sig emellertid ut och anslöt sig till FRETILIN, som nu organiserade sig militärt mot kuppmakarna.

Häftiga strider utbröt mellan UDT och FRETILIN. Omkring 300 personer dödades. Efter tre veckor hade UDT besegrats och striderna var över. Många tusen timoreser, liksom de flesta portugiser hade flytt till Västtimor (den indonesiska delen av ön Timor). FRETILIN hade nu ensamt ansvaret för landets förvaltning och med den svåra uppgiften att läka sår

efter inbördeskriget, samtidigt med hotet om en indonesisk invasion hängande över sig. FRETILIN vädjade till portugiserna att komma tillbaka och ta sin del av ansvaret — dock utan resultat.

Indonesien hade sannolikt haft för avsikt att utnyttja inbördesstriderna i Östtimor för ett militärt ingripande, men hann inte innan striderna avblåsts. Nu utnyttjade man istället flyktingar som kommit över till Västtimor. Dessa beväpnades och tvingades tillbaka in i Östtimor för att utföra militära räder. Bland dem gömde sig också indonesiska soldater. Mot slutet av oktober blev angreppen allt öppnare och indonesiskt flyg bombade gränsstäder.

Självständighet och invasion

Övergivet av Portugal och omgivet av proindonesiska grannar, riskerade Östtimor att bli helt isolerat i sin kamp mot Indonesien för självständighet. FRETILIN utropade Östtimor till en självständig demokratisk republik den 28 november 1975. Sju medlemmar ur centralkommittén sändes ut ur landet, för att kunna föra FRETILIN:s talan. Tretton länder erkände den nya republiken — dock inte Portugal, som än idag vägrar att erkänna FRETILIN som Östtimors legitima representanter.

USA:s president Ford och utrikesminister Kissinger besökte, den 5-6 december 1975, Indonesiens president Suharto. I tidningsintervjuer sade de sig ha "förståelse för Indonesiens situation". Dagen efter statsbesöket, tio dagar efter självständighetsförklaringen, invaderade Indonesien Östtimor. 40 000 man landsattes via flyg och fartyg den 7 december 1975. Huvudstaden Dili intogs. De indonesiska soldaterna dödade urskiljningslöst allt som kom i deras väg. Människor brändes inne i kyrkor, sköts ned på hamnpiren i Dili och sköljdes ut i havet. Frukansvärda scener utspelades

Lopez da Cruz, ledare för den tillsatta indonesiska lydregeringen i Östtimor uppgav, den 13 februari 1976, två månader

efter invasionen, att 60 000 människor hade dödats av indonesiska soldater och Indonesiens dåvarande utrikesminister, Adam Malik, sade: "50 000 - 80 000 kan ha dött — det är väl inget att tala om. Det är ju krig!". Senare försökte dock den indonesiska regeringen dölja sina illgärningar och skyllde dödsoffren på de tidigare inbördesstriderna.

FN:s säkerhetsråd fördömer invasionen

FN:s säkerhetsråd fördömde vid sitt möte den 22 december 1975 enhälligt invasionen och uppdrog åt generalsekreteraren att sända observatörer till Östtimor. Vid det besök som genomfördes i januari året därefter tilläts dock inte dessa oberoende observatörer att se annat än vad den indonesiska regeringen ville visa och man fick t ex inte komma in i FRETILIN-kontrollerade områden.

Vid generalförsamlingens session i december 1976 tillbakavisades Indonesiens krav på att Östtimor skulle integreras med den indonesiska federationen. Med 75 röster för och 20 emot röstade generalförsamlingen för självbestämmande för Östtimors folk.

Under åren fram till 1982 sjönk antalet stater som röstade för Östtimors rätt till självbestämmande till 50, men dessa var dock fortfarande i majoritet. 1982 erhöll generalsekreteraren det personliga uppdraget att ta direktkontakt med "alla berörda parter" och avrapportera till generalförsamlingen året därpå. Detta uppdrag uppsköts ett år i taget, varför ingen röstning i Östtimorfrågan skedde år 1983. 1985 hade ännu ingen avrapportering till FN skett.

Ett utdraget gerillakrig inleds

I och med att huvudstaden Dili och ytterligare ett antal städer med kringliggande byar intagits antog man internationellt att Indonesiens annektering av Östtimor kunde betraktas som ett fullbordat faktum och att allt motstånd var brutet. Detta var

också den bild nyhetsbyråerna spred om situationen i Östtimor under flera år.

Men verkligheten var en annan. Under hela 1976 och 1977 mötte Indonesien ett mycket starkt motstånd från befolkningen. Visserligen intog Indonesien ett antal städer, men dessa var då till stor del avfolkade. 80% av befolkningen har alltid levt på landsbygden, uppe i de otillgängliga bergen. Under de här åren behärskade FRETILIN 80 - 90% av territoriet, där också den allra största delen av folket levde.

FRETILIN hade byggt upp en armé på 20 - 25 000 man beväpnade med vapen som portugiserna lämnade efter sig. Av portugiserna hade man lärt att strida i fronter men nu började man organisera sig för ett utdraget gerillakrig.

Under slutet av 1977 insåg Indonesien att man felbedömt befolkningens motståndsvilja och började själv lida brist på vapen och pengar för ett fortsatt krig. Indonesiska regeringen väddade till omvärlden att få köpa vapen.

Sverige sålde hösten 1977 sina första Boforskanoner till Indonesien. Men den största vapenleverantören USA, som under president Carters tid infört vissa restriktioner mot vapenleveranser till stater som kränkte mänskliga rättigheter, fick leverera vapen till Indonesien i hemlighet. Så småningom gjordes det helt öppet och USA blev den stora leverantören av bombplan och växtbekämpningsmedel. Även amerikanska militära rådgivare lär ha satts in i kriget.

Under de närmaste åren fällde Indonesien nästan dagligen bomber och växtbekämpningsmedel över befolkningen i bergen och deras grödor. Många tusentals människor dödades av bombarna eller av svält i flykten.

Mot slutet av 1979 hade större delen av befolkningen bombats ned från bergen. 320 000 timoreser föstes, enligt indonesierna själva, ihop i läger, som kallades "strategiska byar". Dessa byar tvingades timoreserna bygga upp utmed vägar, där de lätt kunde bevakas, men där de inte hade någon möjlighet att livnära sig. Tiotusentals dog av svält i dessa läger. FRETILIN:s styrkor hade nästan krossats och presidenten Nicolao Lobato hade mördats den 30 december 1979.

Massvält och katastrofbistånd

Då Indonesien planlade invasionen av Östtimor hade man varnat alla utlännningar för att stanna i Östtimor. Internationella Röda Kors Kommittén (ICRC) lämnade då tillsammans med de flesta andra utlännningar landet och kunde därför inte finnas till hands när Indonesiens utrotningskrig startade.

Några amerikanska diplomater på besök i Östtimor, hösten 1978, blev chockerade över vad de såg och krävde att internationella hjälporganisationer skulle få komma in i Östtimor. Men den indonesiska regeringen, som nu var i full färd med att bomba ned civilbefolkningen från bergen för att sedan samla upp dem i de strategiska byarna, ville inte ha in några utländska biståndsarbetare, som kunde tänkas rapportera om det pågående kriget. Det dröjde ända till hösten 1979 innan ICRC fick sända en representant till Östtimor. Denne sade sig inte ha sett en värre svältsituation och jämförde med Biafra och koncentrationslägren under andra världskriget.

I slutet av 1979 kunde ICRC inleda sitt arbete för de nödställda. Det pågick fram till april 1981 och omfattade 14 strategiska byar med över 80 000 invånare som riskerade att dö av svält och sjukdomar. I de övriga strategiska byarna engagerades en annan hjälporganisation, Catholic Relief Services (CRS) med huvudsakligt stöd från USA. CRS arbetade helt och hållet tillsammans med indonesiska myndigheter.

1981 ansåg ICRC att situationen förbättrats så att man kunde reducera verksamheten till fem byar och allmän matdistribution under resten av året. Samma år kördes emellertid ICRC:s representanter ut ur Östtimor. Indonesien planerade nya militäraktioner mot befrielse rörelsen FRETILIN.

Under 1982 förnekade Indonesien att det skulle förekomma hungersnöd i Östtimor och vägrade att ta emot livsmedelshjälp. ICRC hänvisades till hjälparbete på Atauro, en ö utanför huvudön Östtimor — som användes som fångö för ett par tusen personer. Ett nytt hjälpprogram planerades 1983 och skulle just inledas när ICRC:s representanter åter kördes ut från Östti-

mor, så att de inte kunde närvara vid en av de största indonesiska offensiverna någonsin.

ICRC har inte gått ut med någon offentlig protest, det strider mot deras praxis, men de skriver i en rapport den 12 juli 1984:

” I juli 1983 beslutade ICRC att skjuta upp sin medverkan i biståndsprogrammet på Östtimor, eftersom ICRC inte fick tillträde till alla byar där en bedömning av behoven måste göras. Sedan dess har ICRC upprepade gånger erbjudit sina tjänster att återuppta biståndsaktiviteter på Östtimor under förutsättning att Internationella Röda Korsets villkor för bistånd kan tillämpas (dvs förundersökning, övervakning och distribution) och att dess delegater tillåts komma i kontakt med alla personer som behöver stöd. ”

Östtimoreser tvångskommenderas mot FRETILIN

FRETILIN lyckades, trots svältkatastrofen, åter bygga upp sina styrkor. Trupper som samlats på öns östra sida genomsköt ö efter försvunna kamrater. Fram till sommaren 1980 var FRETILIN:s styrkor åter samlade. Man genomförde också en attack mot huvudstaden Dili. Trupperna förstärktes allteftersom av återvändande flyktingar och av beväpnade timoreser som satts i tjänst men deserterat från indonesierna. 1981 höll FRETILIN kongress. Ett revolutionsråd bildades med Xanana Gusmao som ledare.

Indonesien genomförde i maj samma år en militäroffensiv, som dock misslyckades. Flera hundra indonesiska fallskärms-soldater sköts ned av FRETILIN-soldater. Stridsmoralen i den indonesiska ockupationsarmén var nu låg och trupperna gick endast motvilligt ut i konfrontation med FRETILIN. Indonesien mobiliserade då timoreser från de strategiska byarna och tvingade 50 000 män i åldrarna 15-50 år att ge sig ut i strid mot sina egna landsmän. Utan vapen fick de bilda ett levande skyddsvärn för de indonesiska soldaterna när dessa gav sig upp i bergen för att försöka inringa FRETILIN. De tvångs-

rekryterade timoreserna fick under dessa månader utstå svält och andra umbäranden. De fick också på nära håll och utan att kunna ingripa bevittna hur indonesierna skövlade byar och massakrerade befolkningen. De fick också stå öga mot öga med sina egna bröder och kamrater i FRETILIN i regelrätt strid. Många återvände aldrig från dessa strider.

En stor del dog naturligtvis, men somliga lyckades fly över till FRETILIN. Andra som återvände till sina byar var sjuka och utmattade. Många hade också förlorat förståndet av de fruktansvärda upplevelserna. Varje familj i Östtimor hade nu direkt eller indirekt blivit vittne till de indonesiska grymheterna.

Indonesien i fredsförhandlingar med FRETILIN — eld upphöravtal skrivs under

Indonesien lyckades inte heller med denna offensiv inringa FRETILIN. Resultatet blev det motsatta — FRETILIN:s trupper växte och allt fler timoreser slöt sig till FRETILIN i bergen. 1982 hade FRETILIN ca 6 500 man i vapen och kunde besätta städer och byar under några dagar för att upprätta direktkontakt med befolkningen. De flesta strategiska byar hade nu organiserat motståndet och hyste ofta FRETILIN:soldater inom själva området.

Indonesien insåg i början av maj 1983 att man tappat fotfästet och att FRETILIN växt sig för starkt. Man inbjöd därför FRETILIN till fredssamtal. Dessa genomfördes på FRETILIN:s villkor och på FRETILIN:kontrollerat område. Indonesien erbjöd amnesti medan FRETILIN krävde omedelbart och ovillkorligt tillbakadragande av de indonesiska trupperna och en internationellt övervakad folkomröstning. Avtal om eldupphör undertecknades den 23 maj 1983 och skulle gälla tills Indonesien återkom med svar på FRETILIN:s krav. Indonesien lovade också att underrätta FN om att förhandlingar inletts.

Indonesien underrättade aldrig FN och hörde inte heller av sig till FRETILIN med svar på kraven. I juni 1983 tillkännagav därför FRETILIN för omvärlden att förhandlingar inletts.

Indonesien förnekade detta men gav vika när FRETILIN lade fram bevis i form av fotografier och bandinspelningar. Det var en stor seger för FRETILIN att kunna förete bevis på att Indonesien erkänt FRETILIN som fullvärdig förhandlingspartner.

Portugal, som under alla år försummat Östtimor och inte lagt ned något arbete på att stödja Östtimor i dess kamp mot Indonesien, krävde nu plötsligt att få vara med. Varje uppgörelse som skedde utan Portugals medverkan fördömdes. Vad som inte sades i det sammanhanget var att Portugal under flera år haft hemliga överläggningar med indonesiska regeringsrepresentanter utan att inbjuda någon representant för Östtimors folk. På senare tid har samtal pågått mer öppet mellan Portugal och Indonesien, på initiativ av FN:s generalsekreterare, dock fortfarande utan FRETILIN:s deltagande.

Inte ens FN:s generalsekreterare kontaktar FRETILIN offentligt. Vissa tecken tyder idag på att Portugal kan vara berett att tillmötesgå Indonesiens krav på att införliva Östtimor i den indonesiska federationen.

I slutet av juni 1983 svarade så Indonesien på FRETILIN:s krav i fredssamtalen. Den nye försvarsministern Benny Murdani — en gång en av hjärnorna bakom invasionen 1975 — lät meddela att om FRETILIN inte gav upp kampen före Indonesiens nationaldag den 17 augusti skulle han se till att FRETILIN krossades för gott.

Indonesien bryter vapenvilan — flera nya offensiver inleds

I slutet av augusti samma år bröt också Indonesien vapenvilan och inledde en av de största militäroffensiverna dittills i Östtimor. 10 - 20 000 soldater landsattes i Dili, uppbackade av AMX tanks, Bronco OV10 - bombplan och krigsfartyg. Man kan nästan tala om en ny invasion. FRETILIN skulle nu inringas av bomber och av trupper från öster och väster och drivas in mot de centrala delarna av Östtimor. Men mot Indonesiens tunga och otympliga krigsmaskineri hade FRETILIN rörliga styrkor.

FRETILIN gick till attack mot Indonesiens baser, överföll trupper på landsvägarna och lade beslag på vapen och ammunition.

I augusti 1985 — efter två år — fortsätter ännu Indonesiens offensiv. Utsmugglade militärdokument, som citeras i The Guardian, uppger att ännu en offensiv med 17 reguljära bataljoner och 9 000 tvångsrekryterade östtimoreser lanseras. Överbefälhavare Benny Murdani erkände också för nyhetsbyrån Reuter, i en intervju i december 1984, att han ännu inte lyckats krossa FRETILIN.

Han uppger att FRETILIN:s styrkor var större än man tidigare trott: att de kunde bestå av 1 000 beväpnade män och totalt uppgå till kanske 10 000. Han erkände också att Indonesien faller bomber över Östtimor, om än inte regelbundet. Han trodde att det skulle ta tid att vinna detta redan så utdragna krig: "Jag säger inte att inget slut är i sikte, men det gäller att segra över folks hjärtan och förstånd."

Radiokontakt bryter sju års nyhetsblockad

Information om utvecklingen på Östtimor har hela tiden varit svår att få. Vid invasionstillfället i december 1975 sköts fem australiensiska journalister, som då befann sig i Östtimor. Indonesien har därefter effektivt blockerat gränserna mot yttervärlden och hindrat oberoende observatörer att komma in i landet lika effektivt som England och USA under Falklandskriget respektive Grenadainvasionen.

De hjälporganisationer som arbetat på Östtimor har övervakats av Indonesiska Röda Korset och de fåtaliga observatörer från andra länder, som vid olika tillfällen släppts in, har endast kunnat göra besök som noga kontrollerats av indonesiska myndigheter.

Trots allt har information kommit ut. Fram till december 1978 fanns en radiokontakt mellan FRETILIN och Australien. Radiosändaren konfiskerades i samband med informationsministern Alarico Fernandez' avhopp till Indonesien. Från och med 1985 har emellertid radiokontakten återupprättats. Den 26 maj offentliggjordes detta inför ett tjugotal journalister och

solidaritetsarbetare, som inbjudits till en hemlig plats utanför Darwin i Australien för att lyssna till FRETILIN. I Australien förklarades radiosändningarna olagliga för att Indonesien inte givit tillstånd till dem. Östtimors enda chans att göra sin röst hörd var nu att man från Australien sände underjordiskt.

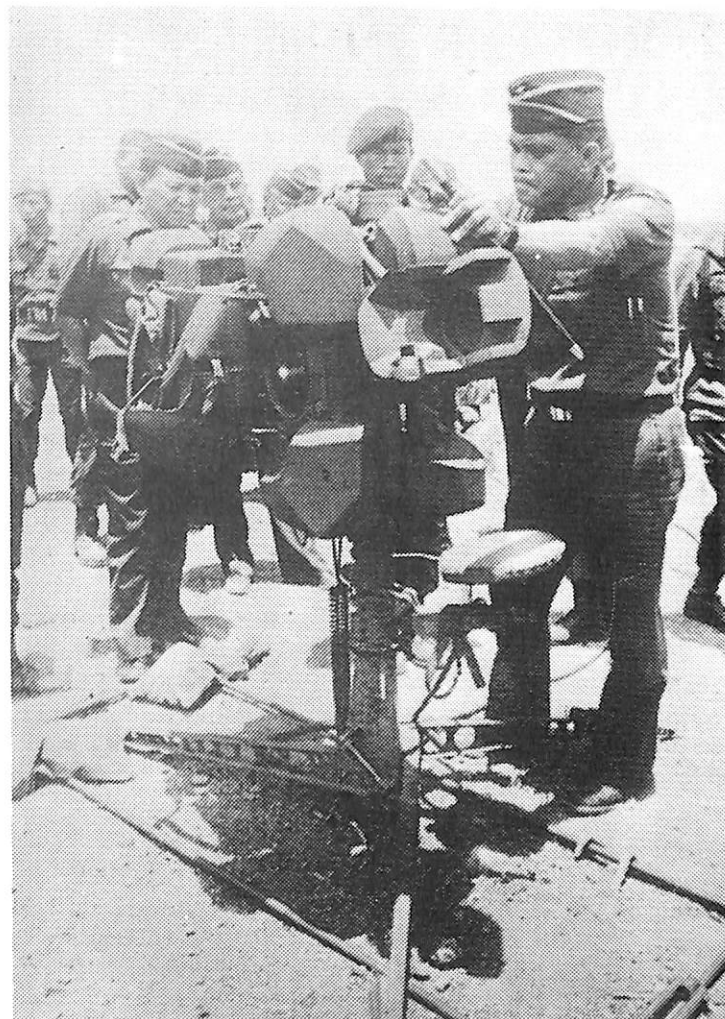
En viktig informationskälla, förutom de fåtaliga flyktingar som tillåtits lämna Östtimor, har varit den katolska kyrkan. Via utsmugglade brev och möten inom de katolska församlingarna har rapporter om situationen på Östtimor trängt ut till omvärlden. Den katolska kyrkan har över huvudtaget spelat en mycket viktig roll i solidaritetsarbetet för Östtimor och har upprepade gånger protesterat till förmån för Östtimors folk.

Andra som kritiserat Indonesiens folkmord i Östtimor är Påven, USA:s utrikesminister Schultz, FN:s generalsekreterare Cuellar, Parlamentarikers mänskliga rättigheters kommitté, Amnesty International m.fl.

Östtimoresiska bybor 1975



FOTO: CISET, Australien



*Indonesiens överbefälhavare Benny Murdani, med avskjutningsramp till Bofors robot RBS-70, efter en provskjutning i november 1983.
FOTO: Den indonesiska dagstidningen Sinar Harapan*

2. RÖSTER INIFRÅN ÖSTTIMOR

En katolsk missionär, *fader do Rego*, berättar om sina upplevelser 1981:

” I ett område i Lacluta-regionen bevittnade de tvångskommenderade östtimoreserna en massaker på 400 personer. Det hade behövts 20 lastbilar för att transportera bort liken. Vattnet i floden var rött och när man drack det hade det en stark smak av blod. ”

Amnesty International uppskattar i ” Rapport om politiska fängslanden på Östtimor ” från 1985, antalet personer som tvångsförflyttats till ” mellan 150 000 och 300 000 personer ”. I samma rapport citeras en indonesisk militärhandbok som smugglats ut från Östtimor. Här återges avsnittet ” varje aktivitet från befolkningens sida skall vara känd ”:

- ”- Utnämn en ’ informatör ’ för var 10 - 15 familj... som i hemlighet kan följa dessa familjers verksamhet
- var och en, som lämnar byn, måste ha med sig ett skriftligt tillstånd att resa, och var och en, som kommer till byn, måste anmäla sig
- sätt upp kontrollstationer för att kontrollera de människor som kommer till eller lämnar byn
- upprätthåll ett överraskningselement genom att låta grannskapschefen anordna oplanerade upp-rop och inspektioner för att kontrollera om folk har lämnat byn utan tillstånd eller om någon har kommit från andra byar utan att anmäla sig.

begränsa tillgånger på odlingsbar mark för att förhindra kontakt med FRETILIN, genom att inte låta trädgårdar och fält ligga långt från bosättningsarna och byarna, samt inte låta enskilda trädgårdar och fält vara isolerade från varandra. ”

Utdrag ur *FRETILIN:s* radiosändningar till Australien 1985:

” Hur kan integrering med Indonesien vara ett faktum när deras ledare i Jakarta anser det nödvändigt att i staden Vigueque med bulldozer krossa mer än 60 människor, män, kvinnor och barn, efter att ha sammanbundit dem hårt och berövat dem deras få tillhörigheter? Hur kan integrering med Indonesien vara ett faktum, när militärledningen i Jakarta inte tillåter oberoende observatörer att få tillträde till Östtimor? ”

Hans-Ulrich Klose, som ingick i en tysk parlamentsdelegation som besökte Östtimor våren 1985, skriver i *Der Spiegel*, den 29 april, att i den indonesiska befolkningsstatistiken saknas 150 000 människor jämfört med antalet vid invasionen. Vart har de tagit vägen, frågar han.

” Det generella intrycket över hela ön är ett land i fångenskap. Människorna ler aldrig, i stor kontrast med Indonesiens huvudö Java, där vänskapen människor emellan fullkomligt skiner. Här i Östtimor, ser människorna ut att vara barska, rädda och förlamade. De är en väldigt annorlunda typ av människor, förklarar vår officiella eskort. En väldigt annorlunda typ av situation, skulle han lagt till i sanningens namn ”, avslutar Klose sin artikel.

Msgr Lopez, den katolska kyrkans överhuvud i Östtimor, bröt i september 1983 sin tystnad i en vädjan till världen:

” FRETILIN finns överallt, hela befolkningen är med FRETILIN. Om indonesierna vill utplåna FRETILIN kommer de behöva utplåna hela befolkningen. Detta är sanningen. ”

Östindonesiska barn

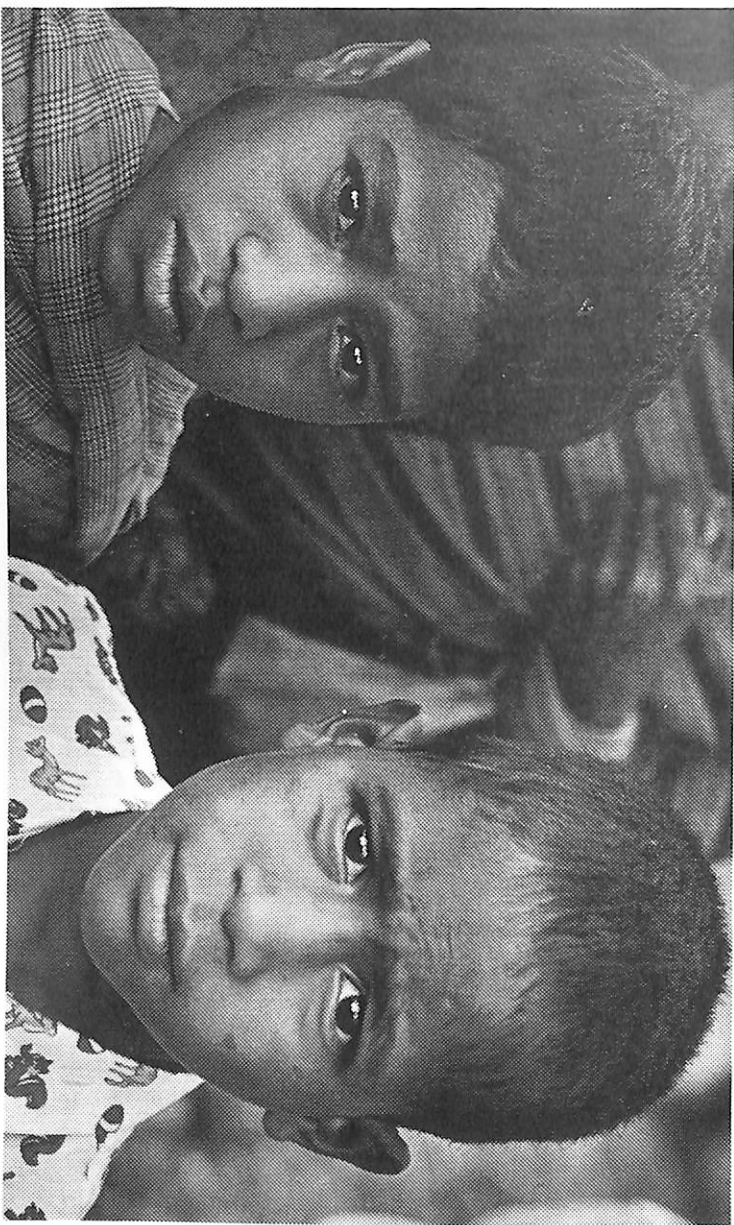
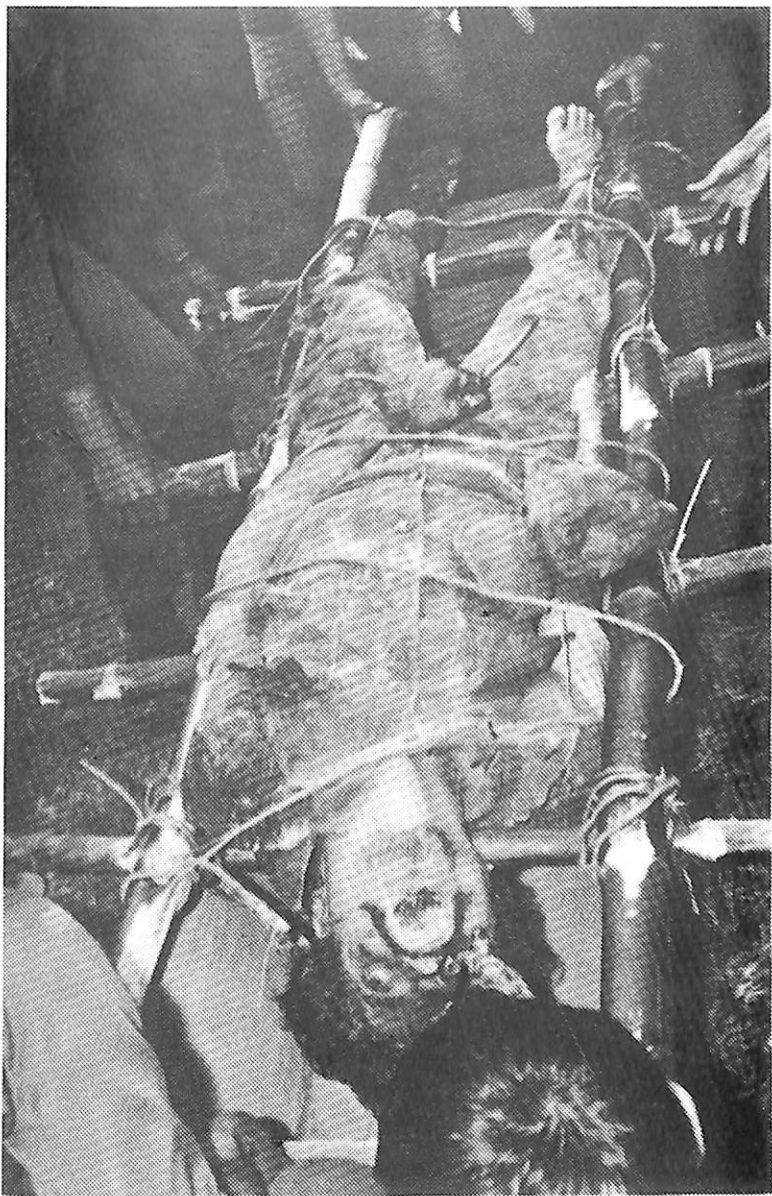


FOTO: Elaine Breire



*Finansminister Kjell Olof Feldt skakar hand med Indonesiens president Suharto i regeringspalatset Bina Graha den 15 mars 1984.
FOTO: Den indonesiska dagstidningen Sinar Harapan*



FRETILIN-gerilla torterad och dödad av indonesisk militär 1983



Sothilande barn, december 1979

FOTO: Peter Rodgers

3. SVENSK VAPENEXPORT TILL INDONESIEN

Svensk vapenexport till Indonesien har utvecklats i enlighet med följande tabell:

Svensk vapenexport till Indonesien 1975 — 1985

Vapen och ammunition

Milj Kr

1977	1,1	Borgerlig regering
1978	38,8*	Borgerlig regering
1979	70,7**	Borgerlig regering
1980	21,0	Borgerlig regering
1981	40,7	Borgerlig regering
1982	85,8	Socialdemokratisk regering
1983	23,8	Socialdemokratisk regering
1984	72,0	Socialdemokratisk regering
1985	18,7	Socialdemokratisk regering
(tom juni)		

* Varav 11,1 via Sydkorea

** Varav 11,5 via Sydkorea

Källa: SCB

Indonesien importerar inte bara vapen från Sverige, utan har också egen licenstillverkning av Boforskanonen L/70, enligt det amerikanska företaget " Ford Aerospace " i SvD, den 2 januari 1985.

Svenska vapenexportregler

Enligt 1971:års riktlinjer, som ligger till grund för lagen om utförsel av krigsmateriel, bör inte vapenexporttillstånd ges till:

1. " stat som befinner sig i internationell konflikt med annan stat, oavsett om krigsförklaring har avgetts eller ej,
2. stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befars leda till väpnad konflikt, eller
3. stat som har inre väpnade oroligheter "

och enligt f d handelsminister Björn Molins komplettering till 1971 års riktlinjer:

4. "starka utrikespolitiska skäl talar vidare mot att Sverige exporterar krigsmateriel, som kan bli utnyttjad för att undertrycka mänskliga rättigheter"

DEBATTER I RIKSDAG OCH PRESS

Vapenexporten till Indonesien har, sedan exporten dit började 1977, varit föremål för mycket diskussion. De riksdagsprotokoll och pressdebatter, där frågan tagits upp, utgör en förvånande läsning. Den person som utsetts av socialdemokraterna i opposition att ifrågasätta den borgerliga regeringens vapenexport till Indonesien, utnämndes sedan vid regeringsskiftet till utrikeshandelsminister och kom därmed att ansvara för och försvara fullföljandet av den export som tidigare så kraftfullt fördömdes. Den vapenexporterande utrikeshandelsministern är också vice ordförande och bisittare till vår nedrustningsexpert Alva Myrdal i Arbetarrörelsens Fredsforum. Men skälen att förvånas är fler.

Här, liksom i följande kapitel, citeras viktiga delar ur riksdags- och pressdebatter, som på ett talande sätt belyser motsägelserna i den borgerliga- och socialdemokratiska regeringens förda politik samt osanningarna om de faktiska förhållandena i Östtimor.

Citatavsnittet om vapenexporten till Indonesien är så talande i sig, att citaten enbart presenteras i datumordning (röster

i opposition, respektive i regeringsställning, var för sig) utan löpande förklaringar. I efterföljande avsnitt granskas argumenten för svensk vapenexport till Indonesien.

Röster i opposition

Mats Hellström (s) i riksdagen den 9 mars 1979 :

... ”vi får se den svenska vapenexporten till Indonesien som en export som direkt och snabbt hjälper Indonesien att föra sitt fruktansvärda krig i Östtimor.”

Mats Hellström frågar Hadar Cars (fp) om han kände till det som FRETILIN har angivit:

” nämligen att de här kanonerna har monterats på fartyg och därmed blivit operativa både mot t ex fiskebåtar och andra mål till sjöss och mot mål på land — till skillnad från det ursprungliga syftet att de skulle användas av luftvärnsartilleri för att hejda flyginvasion från något annat land ? ”

Hadar Cars säger att det är frågan om defensivt materiel, men Mats Hellström menar att detta är fel och säger sedan:

” Även om det varit defensivt materiel har riksdagen uttalat att man skall visa stor försiktighet vid tillämpningen också av de riktlinjer som gäller för defensivt krigsmateriel. Är det att visa försiktighet att exportera vapen till ett land som är i krig med ett område som tidigare var en portugisisk koloni men utropades till självständig stat 1975-1976, och som Sverige i FN krävt skall få bli en självständig stat?”

Mats Hellström i riksdagen, den 5 december 1979:

” Det är mycket viktigt att vi icke gör Indonesien till viljes genom att glömma bort det folkmord som fortfarande pågår. Det är enligt min mening självfallet så att svensk vapenexport till Indonesien icke skall få förekomma”

” Socialdemokraterna har däremot vid upprepade tillfällen i interpellationer och frågor i riksdagen kritiserat den borgerliga regeringen för dess vapenexport till Indonesien, vapen som vi menar har använts på Östtimor.”

Axel Andersson (s) i riksdagen, den 29 april 1980:

” Som jag sade inledningsvis har kriget på Östtimor bedrivits med utomordentlig brutalitet av den indonesiska invasionsmakten. Bergsterrängen är gynnsam för gerillakrigföring, och FRETILIN:s motstånd mot de moderna vapnen har varit och är mycket segt. En rad rapporter tyder på att häftigheten i striderna under 1977 ledde till att Indonesien riskerade att få en omedelbar brist på reservdelar. I detta trängda läge gjorde Indonesien en stor offensiv i västvärlden i syfte att få köpa nya vapen. Också den borgerliga svenska regeringen tillät vapenexport från Bofors till Indonesien, ett beslut som , när det blev känt, upprepade gånger har kritiserats här i kammaren. ”

Röster i regeringsställning

Hans Blix (fp), då utrikesminister, tisdagen den 5 december 1978:

” Lagen som förbjuder vapenexport gäller när ett land är i krig med ett annat land. Indonesien är inte i krig med något annat land, ty Sverige erkänner inte Östtimor som en självständig nation. Lagen mot vapenexport gäller också när ett land har inre oroligheter. Men Indonesien har inga inre oroligheter, ty Sverige erkänner inte den indonesiska annekteringen av Östtimor. Östtimor är varken en självständig nation eller en del av Indonesien. Östtimor är ett omstritt område. ”...”Lagen mot vapenexport gäller slutligen om vapen kan antas användas för att undertrycka mänskliga rättigheter. Men vi har inga bevis för att vapnen som vi exporterar används på Östtimor, och slutligen är vapnen av defensiv karaktär. ”

Rune Ångström (fp) för det borgerligt dominerade Utrikesutskottet, i riksdagen den 27 maj 1982:

” I en motion har Pär Granstedt (c, vår anmärkning) i-frågasatt om krigsmaterielexport skall vara tillåten till Indonesien. Om detta är bara att säga att prövning av tillstånd för krigsmaterielexport skall göras enligt tidigare redovisade riktlinjer och under allt hänsynstagande till de speciella omständigheter som råder i detta fall. Utskottet anser inte att något särskilt uttalande här utöver behöver göras. ”

Lennart Bodström (s), då utrikes- och handelsminister (Mats Hellström hade ännu inte tillträtt som utrikeshandelsminister), i riksdagen den 2 december 1982:

” Herr talman! De uppgifter som regeringen förfogar över anger att stridshandlingarna i Östtimor nu nästan upphört helt. ... Den ansökan om utförsel av krigsmateriel till Indonesien som har ingivits är prövad i enlighet med gällande bestämmelser och har därefter bifallits. ”

Det var troligen detta exporttillstånd — beviljat av den socialdemokratiska regeringen — som ledde till en leverans i januari 1983 till ett värde av 20,5 miljoner kr. Bodström försvarar vapenexporten med följande argument:

” Men idag är Indonesien en alliansfri nation, som står utanför alla militärmakter. Landet lever i fred med sina grannar, och regeringen anser därför att Indonesien kan komma ifråga för export av sådan defensiv krigsmateriel som jag nämnde i mitt svar till Oswald Söderquist, nämligen luftvärnsmateriel och anti -ubåtsvapen. ”

Olof Palme i Västergötland för TT, den 12 december 1982:

” Enligt trovärdiga uppgifter förekommer inga strider mer i Östtimor. ”

Mats Hellström, nu som utrikeshandelsminister, i ett referat i DN den 19 november 1984, från ett möte inför Centrumkyrkans församling:

” Jag tycker det var fel att börja exportera vapen till Indonesien, som den borgerliga regeringen gjorde. Men nu är vi bundna av våra avtal och måste fullfölja leveranserna. Avtalet innebär att den svenska regeringen är skyldig att leverera reservdelar och ersätta vapen som förstörts. Det är väldigt svårt att bryta sådana här avtal. Men i det här fallet rör det sig om luftvärnskanoner som monterats på fartyg och så vitt vi vet har de inte använts mot gerillan. ”

Mats Hellström i riksdagen, den 11 januari 1985:

” Den vapenexport till Indonesien som ägt rum under senare år har varit ett fullföljande av tidigare leveranser och är därmed helt förenlig med de riktlinjer som riksdagen fastställt för krigsmaterielexporten. ”

Mats Hellström i Aftonbladet, den 8 juni 1985:

” Syftet med att sådana leveranser (följdleveranser, vår anmärkning) ska kunna fortsätta även i ett läge där ny vapenexport inte medges är ju att inget land överhuvudtaget skulle reflektera över att köpa vapen från svenska företag om de vet att de inte kan få reservdelar och ammunition. ”

ARGUMENTEN FÖR SVENSK VAPENEXPORT TILL INDONESIEN GRANSKAS

Det torde nu stå klart att Indonesien, som mottagare av svensk vapenexport, är en stat som — stick i stäv mot riktlinjerna om utförsel av krigsmateriel:

- * befinner sig i internationell konflikt med annan stat,
- * är invecklad i internationell konflikt som lett till väpnad konflikt,
- * har inre väpnade oroligheter och
- * undertrycker mänskliga rättigheter.

Det är med den vetskapen som endast Bodström och Palme (av de regeringsföreträdare som försvarat vapenexporten till

Indonesien) hävdar att striderna upphört. I övrigt har försvaret varit inriktat på mer svårförståeliga teknikaliteter. Blix gjorde t ex gällande att lagen inte var tillämplig i Östtimorfallet, då Östtimor varken ansågs vara en stat eller en del av Indonesien, utan, som han uttryckte det, " ett omstritt område ".

Många är det som vrängt lagens paragrafer utan hänsyn till den restriktiva anda, i vilken lagen är skriven. Här följer de vanligast förekommande argumenten för svensk vapenexport till Indonesien:

1. Vapnen är av defensiv natur

Argumentet har använts av både den borgerliga och den socialdemokratiska regeringen.

Som framgått av citaten ovan har socialdemokraterna — i opposition — påpekat att exporten till Indonesien inte är förenlig med den försiktighet som riksdagen uttalat ska gälla för bedömningen av exporttillstånd för just defensivt krigsmateriel. Dessutom har socialdemokraterna hävdar att vapnen, som exporterats, kommit att tjänstgöra offensivt — tvärtom mot det ursprungliga syftet.

I en antagen proposition i riksdagen, den 27 maj 1982, sägs:

" Att dra någon strikt skiljelinje mellan materiel av defensiv karaktär och övrig krigsmateriel låter sig inte göras. "

Något som också fredsforskningsinstitutet SIPRI bestyrker i sin årsbok 1982.

Vapenhandelsexperten Signe Bäckström-Landgren ger oss i Expressen, den 7 december 1978, förklaringen till varför argumentet om defensiva vapen överhuvudtaget används:

" Självklart kommer vapnen att användas mot gerillan (på Östtimor, vår anmärkning). Att kalla vapnen defensiva är bara ett sätt att lura allmänheten ".

FRETILIN:s utrikesminister Mari Aklatiri säger i DN, den 23 februari 1980 efter ett besök på svenska UD:

" Vi ser ingen skillnad på dessa s k defensiva vapen och andra sorters vapen, som den indonesiska ockupationsarmén använder mot vårt folk."

2. Vapnen har ej använts i Östtimor

Argumentet har åberopats både av den borgerliga och socialdemokratiska regeringen.

Mats Hellström säger i regeringsställning :

" I det här fallet (vapenexporten till Indonesien, vår anmärkning) rör det sig om luftvärnskanoner som monterats på fartyg och så vitt vi vet har de *inte använts mot gerillan*. "

I opposition var han av en annan åsikt:

"...vapenexport till Indonesien. Vapen som vi menar *har använts* på Östtimor" ... "vapen som direkt och snabbt hjälper Indonesien att föra sitt fruktansvärda folkmord på Östtimor. "

Det intressanta för att ge vapenexporttillstånd är emellertid inte om vapnen använts eller ej. I de svenska bestämmelserna står inget om att man på något sätt ska kunna exportera krigsmateriel eller vapen så länge de inte kommer till användning i just den akuta konflikten. Det talas om konflikter som sådana. Och Indonesien för ett anfallskrig med klar tendens till folkmord — i klar strid mot folkrätten och FN:s uttalanden.

3. Den svenska regeringen är enligt de vapenexportkontrakt som tecknats med Indonesien skyldig att fullfölja leveranserna — att leverera reservdelar och ammunition samt ersätta vapen som förstörts.

Argumentet har uteslutande använts av den socialdemokratiska regeringen.

I propositionen som låg till grund för 1971 års riktlinjer sägs:

" Reservdelar till tidigare inköpt material bör därför få exporteras oavsett förhållanden som jag (Kjell Olof Feldt, vår anmärkning) har angivit som hinder för export. "

Reservdelsleveranser till Indonesien är alltså korrekta enligt lagens bokstav, men avviker från den anda i vilken lagen är skriven. Haagkonventionen från 1907 förbjuder dessutom neutral

stat att sälja vapen till krigförande stat. Socialdemokraten Axel Andersson påpekar också i riksdagen att det är häftigheten i Indonesiens anfallskrig som förorsakat den omedelbara bristen på reservdelar.

Politik är ju, för att tala med Palme, att vilja. M a o reservdelsleveranser både *kan* avbrytas och *har* avbrutits — t ex till Iran innan kriget mot Irak bröt ut och till Australien under Vietnamkriget. Folkmordet på Östtimor borde vara ett skäl så gott som något.

När det gäller export av ammunition, samt fullföljande av tidigare vapenleveranser strider den nuvarande exporten mot lagen, enligt vapenexportforskaren Henrik Westander i Aftonbladet, den 4 maj 1985:

(proposition 1981/82:196) ” fastslår samtidigt ’ utfärdad exportlicens bör därför indragas... om den mottagande staten kommer i väpnad konflikt med annan stat eller får inre väpnade oroligheter. ’ Enligt denna formulering bör alltså vapenexport till krig — Indonesiens — avbrytas. Vidare säger riktlinjerna att om ’ mottagarstaten deltar i konflikten endast symboliskt, ’ då kan det vara möjligt att fullfölja leveranserna trots konflikten. Men Indonesiens krig mot Östtimor är inte bara ett ’ symboliskt deltagande ’. Uppskattningsvis 30 000 indonesiska soldater ockuperar Östtimor och mer än 200 000 av Östtimors ursprungliga befolkning på 700 000 människor har dött till följd av ockupationen. ”

Den svenska regeringen är därutöver, under inga omständigheter, skyldig att tillåta den indonesiska licenstillverkningen av Boforskanonen L/70.

4. Indonesien lever i fred med sina grannar

Argumentet har enbart använts av den socialdemokratiska regeringen och då i december 1982. Visserligen har det periodvis rätt oklarheter om situationen i Östtimor, pga det knappa informationsflödet som når omvärlden, sedan Indonesien förhindrat såväl internationella hjälporganisationer, FN-

representanter, enskilda journalister som andra oberoende observatörer tillträde till ön Östtimor. Men att med visshet gå ut och förklara att striderna var över, var, som vi ser det, förorsakat av att Bodström och Palme var otillräckligt informerade eller visade sig övermodiga som bedömare av situationen mitt i den politiska retorikens hetta.

Den 16 augusti 1983, drygt åtta månader efter Bodströms och Palmes påstående att striderna i Östtimor skulle ha upphört, inledde Indonesien, vad de kallade ”Operation clean up”. Indonesiens överbefälhavare, Benny Murdani, förklarade:

” Vi tänker använda all arsenal vi kan uppbringa. Den gång är det inte längre någon lek. Vi ska krossa motståndet skoningslöst. ”

Nyhetsbyrån AFP meddelade att häftiga strider pågick i Östtimor. 15 000 man uppgavs delta i den militära operationen med stöd av helikoptrar, flyg och stridsvagnar. Catholic Institute for International Relations hävdade i sin tidskrift Timor Link, i januari 1985, att källor i Östtimor rapporterat om massiv indonesisk truppnärvaro på 30 000 - 40 000 man under ”Operation clean up”. Och så har det fortsatt.

Den 17 december 1984 uttalar sig Benny Murdani (den indonesiske överbefälhavaren) för nyhetsbyrån Reuter om striderna i Östtimor:

” Jag säger inte att inget slut är i sikte, men det kommer att ta tid ... Det gäller att segra över folks hjärta och förstånd. ”

I tidskriften Far Eastern Economic Review, den 15 februari 1985, uppges att av totalt 20 stridsklara indonesiska bataljoner är huvudparten uppknutna i Östtimor. Och idag, den 24 juli 1985, då detta avsnitt skrivs, rapporterar SvD om att ” Det tio år gamla inbördeskriget ännu inte är slut ”. En ny stor offensiv mot gerillan är än en gång förestående.

5. Vapenexporten är en nödvändig förutsättning för Sveriges försvar och neutralitetspolitik

I debatten om vapenexport till Indonesien dyker ibland ett generellt argument upp — som försvarar svensk vapenexport i stort, därför återges det och ägnas utrymme även här.

Argumentet bygger på att Sverige, som neutral stat, förutsetts ha egen vapenproduktion i händelse av krig, för att inte behöva förlita sig på import från något av stormaktsblocken. Men, hävdar man, det svenska försvaret är en för liten marknad för försvarsindustrin om man vill producera de långa serier som, i sin tur, anses nödvändiga för att nå vapnens önskvärda höga kvalitet.

Mats Hellström förklarar vapenexportens relation till argumentet ovan på s. 197 i ett citat i Henrik Westanders bok: ”Svensk vapenexport till stater i tredje världen.”

” De svenska skattebetalarna skulle tvingas att betala orimligt mycket för att hålla den höga tekniska utvecklingsnivån inom krigsmaterielindustrin uppe om inte en viss vapenexport skulle få förekomma. Exporten gör det möjligt för oss att upprätthålla den produktionskapacitet och den tekniska utveckling vi själva behöver. Och det är det enda motivet för dess existens. Andra skäl som ibland anförs i debatten, t ex sysselsättningen, är totalt underordnade detta motiv. ”

Henrik Westander kommer i samma bok med ett motargument som vi instämmer i:

” Det är inte neutralitetspolitiska skäl som motiverar vapenexporten, utan ekonomiska. Det anses bli för dyrt att upprätthålla produktionen utan export, men det är givet att det går. ”

I Östtimorfallet handlar det, enligt Mats Hellström i Aftonbladet den 8 juni 1985, om att ” inget land skulle reflektera över att köpa vapen från svenska företag om det vet att de inte kan få reservdelar och ammunition. ” En kostnad i utebliven

vapenexport som om argumentet har giltighet, ska vägas mot svensk vapenexport till folkmordet i Östtimor.

STOPP FÖR VAPENEXPORT TILL INDONESIEN

Dagarna innan denna skrift går till sättning, nås Östtimorkommittén av uppgiften att en Boforsansökan om att få exportera vapen till Indonesien avslagits. SvD undersökte saken och skriver därefter, den 13 september 1985, att den parlamentariskt sammansatta krigsmaterielexportnämnden, som skall ge regeringen råd i vapenexportfrågor, avrått utrikeshandelsminister Mats Hellström från att fortsätta sin politik att genomföra avtalade vapenleveranser till Indonesien.

Jan Erik Wikström (fp), ledamot i krigsmaterielexportnämnden, tog till orda i ett Globalradioprogram samma vecka som avslöjandena. På en fråga om vapenexport till Indonesien sa han:

” Vi skall inte sälja någon krigsmateriel till Indonesien. Det är nödvändigt att vara mycket strikt — att följa de principer, som vi har fastslagit i riksdagen, som innebär att vi inte ska exportera till länder som är i krig, eller då det är inre väpnade oroligheter. ”

Principfastheten — att inte exportera vapen till krig — hävdades denna gång av Jan Erik Wikström, som satt med i den borgerliga regering som startade vapenexporten till Indonesien 1977 i ett läge när alla rapporter, som kom ut från Östtimor, tydde på så häftiga strider att Indonesien led akut brist på vapen och vapenreservdelar.

4. SVENSK HÅLLNING I FN-OMRÖSTNINGARNA OM ÖSTTIMOR

Sedan 1975 har det i FN röstats om Östtimors rätt till självbestämmande. Röstutvecklingen sammanfattas i följande tabell.

Östtimors rätt till självbestämmande i FN-omröstningar

	JA	NEJ	AVSTÅR
1975	72(Sverige)	10	43
1976	68(Sverige)	20	49
1977	67(Sverige)	26	47
1978	59(Sverige)	31	44
1979	62(Sverige)	31	45
1980	58	36	46(Sverige)
1981	54	42	46(Sverige)
1982	50	46	50(Sverige)

1983-85 Östtimorfrågan skjuts upp ett år i taget med motiveringen att generalsekreteraren som i 1982 års omröstning uppdrogs att "kontakta alla berörda parter", inte kunnat avge en rapport om förslag till lösning i frågan.
1985 hade generalsekreteraren ännu inte kontaktat FRETILIN.

FN- OMRÖSTNINGARNA, RÖSTFÖRKLARINGAR, DEBATTER I RIKSDAG OCH PRESS

FN-omröstningen 1975

Första gången Indonesiens militära intervention av Östtimor behandlades av FN:s generalförsamling var i december 1975, knappt en vecka efter Indonesiens invasion av landet. Den 12 december 1975 antog generalförsamlingen resolution nr 3485 med röstsiffrorna 72 JA (bland dem Sverige), 10 NEJ och 43 AVSTÅR.

I resolution 3485 uppmanas alla stater att respektera portugisiska Timors enhet och territoriella integritet och befolkningens rätt till självbestämmande, frihet och oberoende. Portugals regering uppfordras fortsätta sina ansträngningar att finna en fredlig lösning genom förhandlingar med Timors politiska partier. Generalförsamlingen vädjar till dessa att medverka i försöken att genom sådana förhandlingar få slut på stridigheterna i området och därmed göra det möjligt för befolkningen att i ordnade former utöva sin självbestämmanderätt.

Generalförsamlingen beklagar djupt Indonesiens militära intervention i portugisiska Timor. Indonesiska regeringen uppmanas avhålla sig från vidare kränkningar av områdets territoriella integritet och utan dröjsmål dra tillbaka sina väpnade styrkor, så att befolkningen fritt kan utöva sin självbestämmanderätt och rätt till oberoende.

Slutligen uppmanas i resolutionen Portugal att fortsätta samarbeta med FN:s kolonialkommitté, och åt denna ges uppdraget att snarast möjligt skicka en kommission till portugisiska Timor i samråd med områdets politiska partier och den portugisiska regeringen.

FN-omröstningen 1977

Den 28 november 1977 — på tvåårsdagen av proklamerandet av Östtimor som självständig stat — var det dags för en ny FN-

omröstning i generalförsamlingen om Östtimor. Någon förändring av läget hade inte ägt rum. Resolution nr 32/34, som i stort påminde om tidigare resolutioner, antogs med 67 JA, 26 NEJ och 47 AVSTÅR.

Nytt i 1977 års resolution är att FN:s generalsekreterare ombeds sända en representant till Östtimor, liksom uppmaningar om att Indonesien och FRETILIN skall underlätta Internationella Röda Korsets och andra hjälporganisationers tillträde till Östtimor för att bistå befolkningen där. Nu har rapporter börjat komma om de oerhörda lidanden som Östtimors befolkning utsätts för genom Indonesiens krig och följdverkningar i form av en svältkatastrof.

Dåvarande utrikesminister Karin Söder förklarar Sveriges ståndpunkt i ett brev till Östtimorkommittén daterat den 11 november 1977:

”Vi har följaktligen stött och stöder givetvis alltjämt Östra Timors krav på rätt till självbestämmande och oberoende. I konsekvens härmed har Sverige röstat för FN-resolutioner vari rättmätigheten i Östra Timors kamp bekräftas. Därmed har vi också avvisat påståendet att Östra Timor införlivats med Indonesien och ställt oss bakom en uppfordran till den indonesiska regeringen att dra tillbaka alla sina styrkor från Östra Timor.”

FN-omröstningen 1978

Den 13 december 1978 antog FN:s generalförsamling resolution nr 33/49 med röstsiffrorna 59 JA, 31 NEJ och 44 AVSTÅR. Utvecklingen med allt färre jaröster och allt fler nejroster accentuerades ytterligare. Detta trots att årets resolutionstext fått ett något mjukare innehåll genom att vissa element tagits bort.

Sverige röstade ja som tidigare, men framhöll i en röstförklaring, att Sverige nödgades konstatera att utvecklingen, trots FN:s resolutioner, hade gått i riktning mot ett allt fastare inlemmande av Östra Timor i Indonesien. Utsikterna för ett förverkligande av resolutionerna föreföll dessvärre bli allt mind-

re. Sverige beklagade att generalförsamlingens uppmaning föregående år till berörda parter att underlätta humanitär hjälp till Östtimor inte tagits med i årets resolution.

FN-omröstningen 1979

För första gången ökade denna gång antalet FN-röster till stöd för Östtimors självbestämmande och antalet nejroster var oförändrat jämfört med föregående år när generalförsamlingen röstade i frågan den 21 november 1979. Denna resolution skiljer sig avsevärt från tidigare års genom att vissa element som innehöll kritik mot Indonesien fallit bort samtidigt som de humanitära aspekterna lyftes fram.

Antalet JA var 62, NEJ 31 och AVSTÅR 45. I resolutionen bekräftas det östtimoresiska folkets rätt till självbestämmande och oberoende. Men denna gång med hänvisning till generalförsamlingens gamla princip — resolution nr 1514 i kolonialfrågor — och inte med referens till tidigare speciella resolutioner i just Östtimorfrågan. I resolutionen sägs också att Östtimors folk måste ges möjlighet att fritt bestämma sin egen framtid under FN:s överinseende. UNICEF och FN:s flyktingkommissarie ombeds att inom sina respektive kompetensområden ge allt bistånd som är möjligt till Östtimors folk.

Den svenska ståndpunkten 1979

I den svenska röstförklaringen framhölls att huvudvikten i årets resolution låg på dess vädjan om humanitärt bistånd. Sverige menade att det var positivt att dessa problem givits en sådan framträdande plats i resolutionen. Sverige skulle för sin del bidra med 1 miljon kronor i humanitärt bistånd till Östra Timor, vilket skulle kanaliseras via Röda Korset. Det var på detta område som man kunde hjälpa Östtimors folk på ett betydelsefullt sätt, menade Sverige. Man måste emellertid erkänna att det

idag rådde en faktisk situation i Östtimor till vilken man ej kunde se något realistiskt alternativ. Att den svenska delegationen röstade för resolutionen skulle ses som ett uttryck för stöd till dess humanitära aspekter.

Ola Ullsten, då utrikesminister, förklarar Sveriges ståndpunkt i ett brev till Östtimorkommittén daterat den 16 november 1979:

”Från svensk sida har vi under tidigare år konsekvent gett vårt stöd åt församlingens resolutioner om Östra Timor, vilka hävdar principen om självbestämmanderätt och oberoende för områdets befolkning samt direkt eller indirekt krävt tillbakadragande av de indonesiska trupperna. Dessa resolutioner har, som Ni framhåller, förblivit utan verkan. De har därtill varje år erhållit svagare röststöd bland FN:s medlemsstater. I fjolårets svenska röstförklaring nödgades vi konstatera att utvecklingen, trots dessa resolutioner, hade gått mot ett allt fastare inlemmande av Östra Timor i Indonesien. Vi framhöll att utsikterna att förverkliga de hittillsvarande resolutionerna föreföll allt mindre och betonade i detta läge vikten av att humanitär hjälp kanaliserades till områdets hårt drabbade befolkning.

Den resolution som i år kom till omröstning skiljer sig avsevärt från tidigare texter, i det att de politiska kraven tonats ned och huvudvikten lagts vid behovet av humanitär hjälp. Sverige fann det därför möjligt att även i år ge sitt stöd åt resolutionen.”

Oppositionsledamot Mats Hellström är inte helt nöjd med regeringen och påtalar i riksdagens utrikesdebatt den 5 december 1979 Östtimors oavvisliga rätt till självbestämmande och oberoende:

”Det hade varit mycket bättre med en annan röstförklaring, men den viktiga frågan är att Sverige, till skillnad från så gott som alla västeuropeiska länder, har röstat ja och att Sverige därmed upprätthåller kravet på självständighet för Östtimors folk. Sveriges röstning är den helt avgörande frågan...”

Vad vi istället gör i utskottet är att vi understryker det som Sverige genom sin jaröst i FN också har understrukt, nämligen att Östtimors folk har en oavvislig rätt till självbestämmande och oberoende i enlighet med de relevanta resolutionerna i FN om avkolonialisering och att Östtimors folk därför måste ges möjlighet att bestämma sin egen framtid under FN:s överinseende.

Denna självbestämmanderätt för Östtimors folk är det alltså som står bakom ställningstagandet, och den är också helt i samklang med den uppfattning som FRETILIN fört fram i Förenta Nationerna. FRETILIN är ju i högsta grad, låt mig säga, initiativtagare till den resolution som en rad länder sedan har lagt fram i FN, så när det gäller självständigheten och formerna för självständigheten för Östtimor står vi alltså på samma ståndpunkt som FRETILIN självt.

Vad kan då i denna ganska fruktansvärda, grymma situation praktiskt göras? Det är mycket viktigt att vi icke gör Indonesien till viljes genom att glömma bort det folk-mord som fortfarande pågår. Det är enligt min mening självfallet så att svensk vapenexport till Indonesien icke skall få förekomma. Vi måste fortsätta att anhängiggöra Östtimorfrågan och driva den i Förenta Nationerna, där under dessa år en mycket riklig och viktig dokumentation har samlats som styrker både uppgifterna om FRETILIN:s ställning bland befolkningen i Östtimor och tyvärr också uppgifterna om Indonesiens hårda krig.”

VPK ogillar också regeringens röstförklaring och ser i samma utrikesdebatt kopplingar mellan FN-behandlingen och svensk vapenexport till Indonesien:

”Inga kan vara mer glada än just dessa förbrytare, som nu sitter och har makten i Indonesien, över Sveriges röstförklaring. Säkert kommer vapenaffärerna att blomstra än mer i fortsättningen. Är det inte just detta som är så viktigt för Sverige? År 1977 sålde vi vapen till fascisterna i Indonesien för ungefär 1 miljon kronor. År 1978 var siffran 27,7 miljoner. För 1979 har jag en uppgift om att

vapenaffärerna är uppe i 40 miljoner kr. Som jag sagt tidigare: Sveriges röstförklaring kommer säkerligen att medföra än mer lukrativa vapenaffärer. Så är det med solidariteten med fattiga och förtryckta. Sveriges vapenaffärer med Indonesien är inte bara ett hån mot Östtimors befolkning, det är ett hån mot hela tredje världen, som stöder Östtimors kamp för självbestämmande.”

FN-omröstningen 1980 — Sverige byter ståndpunkt

Den 11 november 1980 antog FN:s generalförsamling resolution nr 32/27 med röstsiffrorna 58 JA, 35 NEJ och 46 AVSTÅR. Antalet nejstående länder var nu fler än någonsin tidigare. För första gången lät Sverige bli att stödja resolutionen för Östtimors sak och lade istället ned sin röst.

I en något mer utförlig röstförklaring än vid tidigare omröstningar förklarade Sverige varför man bytt ståndpunkt. Den svenska regeringen hade redan 1979 gjort bedömningen att det förelåg en de facto-situation på Östra Timor, till vilken det inte fanns något realistiskt alternativ, och att humanitära överväganden borde komma i första hand. Den senare utvecklingen bekräftade denna slutsats. Trots sitt ändrade röstande höll Sverige emellertid fast vid sin uppfattning att Indonesien genom sin invasion av Östra Timor och sin vägran att genomföra FN:s resolutioner hade brutit mot principen om självbestämmanderätten.

Sverige stödde de fortsatta hjälpansträngningarna på Östra Timor och genomförandet av dessa förutsatte samarbete med de tre myndigheter, som faktiskt kontrollerade området. Östra Timors folk var ett oskyldigt offer för politisk rivalitet och en förvanskad avkoloniseringsprocess menade den svenske talesmannen i FN, förste ambassadsekreterare Ingemar Lindahl, i Sveriges röstförklaring.

Sverige bekymrade sig i röstförklaringen också över befolkningens välfärd på Östra Timor, vilket också innefattade säkerställandet av dess kulturarv och en lösning av flyktingprob-

lemet, så att befolkningen garanterades fri in-och utresa till önljksom rätten till familjeåterförening. Mot bakgrund av denna bedömning av rådande situation på Östra Timor hade Sverige avstått från att rösta om 1980 års FN-resolution.

Mats Hellström framförde som socialdemokratisk oppositionsledamot, i DN den 15 mars 1980, skarp kritik mot den borgerliga regeringens nedlagda röst:

” Om Indonesien kan genomföra sitt folkmord med världsupinionens tysta medgivande är detta inte bara ett fruktansvärt brott mot människorna på Östtimor. Världsupinionen har då också givit argument för dem, som ser FN-stadgans princip om självbestämmande som en värdelös papperslapp.”

FN-omröstningen 1981

Den 24 november antog FN:s generalförsamling resolution nr 36/50 med röstsiffrorna 54 JA, 42 NEJ och 46 AVSTÅR.

Årets resolution påminner om 1980 års med undantag av ett nytt element om uppkomsten av en ny hungerkris i Östtimor.

Sverige fann sig föranlåtet att på nytt avge en röstförklaring till varför man fortsatte att lägga ned sin röst. Argumenten var desamma som 1980. Sverige framhöll också att man bidragit med 2 miljoner kronor till Internationella Röda Korsets hjälpverksamhet 1979-81 och ytterligare en miljon genom kyrkliga organisationer. Sverige vädjade till Indonesien att hålla biståndskanalerna öppna, om behov skulle uppstå. Sverige hoppades också att familjeåterföreningsproblemen skulle bli lösta.

Sveriges hållning rönt uppskattning hos indonesierna. Den 3 december 1981 skrev den indonesiske ambassadören i Stockholm, Achmad Djumiril, ett brev, som senare sekretessbelades, till dåvarande utrikesminister Ola Ullsten:

”Ers Excellens. Jag har den äran att framföra mina varmaste hälsningar och ge uttryck för min regerings tacksamhet för den svenska delegationens beslut att lägga ned sin röst vid omröstningen om Östtimor. Sveriges inställ-

ning betraktas av min regering som ett erkännande av de framgångsrika humanitära hjälpinsatserna och utvecklingen i området, såväl som en fingervisning om ett vidare samförstånd med republiken Indonesien.”

Och i riksdagen den 16 januari 1982 sade Mats Hellström: ”Det blir svårt att föreställa sig annat än att Sveriges intressen av att förbättra sina handels- och andra relationer med Indonesien har lett fram till det här ställningstagandet.”

FN-omröstningen 1982

Den 23 november 1982 antogs resolution nr 37/30 av FN:s generalförsamling med röstsiffrorna 50 JA, 46 NEJ och 50 AVSTÅR. För första gången är antalet jaröster inte fler än antalet länder som avstår från att rösta, de är lika många. Och från 1981 minskade resolutionens stöd i generalförsamlingen med tolv röster. Resolutionens överlevnad hänger nu på bara fyra rösters övertikt.

1982 års resolution påminner om föregående års, men innehåller en begäran till generalsekreteraren att inleda konsultationer med alla parter i syfte att finna en lösning på frågan. I resolutionens inledning hänvisas till alla folks rätt till självbestämmande enligt FN:s generella kolonialdeklaration (resolution 1514). Det erinras också om att Portugal förbundit sig att upprätthålla det timoresiska folkets självbestämmanderätt och FN:s kolonialkommitté uppmanas att övervaka att resolutionen genomförs.

Den 23 september 1982, två månader före FN-omröstningen, anländer andre ambassadsekreteraren vid den svenska beskickningen i Jakarta, Görel Bogärde, till Östtimor tillsammans med diplomater från Australien, Schweiz och Venezuela för ett tre dagar långt besök — på inbjudan av ockupationsmakten Indonesien. I november citerar New York Times ”diplomater i Jakarta, som nyligen besökt Östtimor” och som säger att det folk-

liga stödet till FRETILIN minskat. Görel Bogärdes rapport hemligstämplades på UD.

Sverige, som i samband med tidigare års omröstningar, avgivit röstförklaringar avger nu ingen sådan och avstår från att rösta. Den nu nyvalda socialdemokratiska regeringen lägger ned sin röst i likhet med tidigare borgerliga regeringar, men håller inne med en officiell röstförklaring. Trots påtryckningar släpps inte den ovan nämnda rapporten från UD-besöket i Östtimor.

Östtimors utrikesminister i exil, Mari Alkatiri, säger i ett telefonförsäntal med TT i november 1982:

”Nu vet vi av egen erfarenhet att dagens svenska regering utmärks av opportunism i sitt förhållande till tredje världen. Olof Palme syntes oss länge vara en antikolonialist som hade något att lära andra människor i västvärlden.”

Den Svenska ståndpunkten 1982

Kabinettssekreterare Pierre Schori(s) menar i Stockholmstidningen i december 1982 att socialdemokraterna inte övergett sin tidigare kritiska linje mot Indonesien:

”Tre frågor har vållat debatt inte minst inom socialdemokratien själv. Den nedlagda rösten i FN angående Östra Timor tolkades av många som ett brott mot tidigare linje... Om Östra Timor har jag redan nämnt vår i FN framförda linje att inte försätta generalsekreteraren i omöjliga situationer. Faktum är att Östra Timors självbestämmanderätt tyvärr svårigen tycks kunna finna sin lösning inom FN:s ram.”

Utrikesminister Lennart Bodström utvecklar regeringens ståndpunkt i svar på interpellation från Pär Granstedt(c) i riksdagen den 18 januari 1983:

”Ett stort och växande antal andra stater har emellertid formellt eller de facto accepterat Indonesiens överhöghet över Östra Timor. Hit hör alla stater som direkt kan öva inflytande på Indonesien — de flesta övriga stater i regionen och de stora väststaterna.

Årets resolution om Östra Timor i FN:s generalförsamling skiljer sig från de tidigare därigenom att FN:s generalsekreterare ges en huvudroll. Han ombeds inleda konsultationer med de berörda parterna för att utforska möjligheterna till en allomfattande lösning av problemet. Resolutionen antogs med en mycket knapp majoritet. Mot bakgrund av vad jag nyss sagt ser vi ingen möjlighet för generalsekreteraren att reellt föra frågan närmare en lösning. Då är det inte heller rimligt att lägga en sådan börda på honom. När jag den 15 oktober talade i FN-församlingens allmänna debatt underströk jag att ett sätt att stärka FN är att undvika att försätta generalsekreteraren i omöjliga situationer. Detta är naturligtvis en besvärlig bedömningsfråga. Vår röstning innebär emellertid ingen ändring i vår inställning till frågan om Östra Timor.”

1983-1985 — Östtimorfrågan avförs från FN:s dagordning

På norskt initiativ avförs frågan tills vidare från FN:s dagordning. 1983, 1984 och 1985 tas Östtimorfrågan överhuvudtaget inte upp i generalförsamlingen. Frågan skjuts upp ett år i taget med motiveringen att generalsekreteraren, som fått i uppdrag att kontakta ”alla inblandade parter” — för att nå en lösning i frågan — inte kunnat avge någon rapport. 1985 har inte någon sådan rapport avgivits och FRETILIN har ännu inte officiellt kontaktats.

FÖRKLARINGAR TILL SVERIGES NEDLAGDA RÖST

Många förklaringar har givits från politikernas sida, till att Sverige upphört att rösta för Östtimor i FN. Här granskas och kommenteras de vanligaste argumenten:

1. Indonesien kontrollerar Östtimor

1980 behärskade FRETILIN större områden i de östra och västra delarna av landet. Man gjorde attacker inne i huvudstaden Dili. 1981 gjorde Indonesien två stora militäroffensiver med trupper på 30.000 man. Dessutom tvångskommenderades 50.000 östtimoreser att fungera som levande skyddsvärn för de indonesiska soldaterna. 1982 gjorde FRETILIN åter attacker över hela landet och intog tillfälligt ett flertal städer och byar och i maj 1983 var motståndet så starkt att Indonesien upptog förhandlingar med FRETILIN. Ett eldupphöravtal skrevs under, men bröts senare av Indonesien. Dessa och senare offensiver (beskrivna i kap.1) tyder på att motståndet inte kan vara obetydligt.

Vilka trovärdiga uppgifter baserar man sig på när man påstår att det inte skulle förekomma några strider i Östtimor? Vad är det som tyder på att befolkningen skulle välkomna eller acceptera Indonesiens överhöghet?

2. Svårlöst fråga i FN

Är det en särskild svensk princip att svårlösta frågor inte skall behandlas i FN? Vilka frågor skall betraktas som svårlösta? Är det en svensk princip att anpassa sin röst i FN efter hur grannländer och allierade till en angripande stat röstar? (se också punkt 4).

3. Humanitärt stöd kräver samarbete med Indonesien

1980 års resolution i FN gav starkare eftertryck åt behov av humanitärt stöd än 1979 års resolution och borde därför givits stöd eftersom humanitära skäl anges för den nedlagda rösten 1980.

Det samarbete som krävs för att få in humanitär hjälp till Östtimors befolkning är mellan de internationella hjälporganisationerna och indonesiska myndigheter. Inget hindrar Sverige från att stödja Internationella Röda Korset och samtidigt stödja Östtimors folk i FN — så skedde 1979 t ex. Hur man än röstar i FN eller hur mycket man än samverkar med Indo-

nesien kan Indonesien ändå godtyckligt vägra att ta emot hjälp — det skedde med Australien 1982.

På vilket sätt hjälper Sverige Östtimors folk när vi sviker dem i FN och t o m går in i ett biståndskonsortium som stödjer Indonesiens militärjunta, eller när vi gör diplomatiska besök i Östtimor på inbjudan av den indonesiska ockupationsmakten, eller när vi exporterar vapen till den indonesiska krigsmakten?

Vad blir konsekvensen om FN:s medlemsstater utsätts för sådana påtryckningar att de känner sig tvingade att ge direkt eller indirekt stöd till en massmördarregering för att få in humanitär hjälp till den befolkning som annars hotas att utplånas av samma regering? Om detta accepteras skulle det kunna leda till ett undergrävande av all internationell hjälpverksamhet och samverkan i FN.

4. Ge inte FN:s generalsekreterare omöjliga uppgifter

Hur kan en svensk regering (s) i sin omsorg om generalsekreterarens ämbetsperson offra ett helt folks vädjan om hjälp i FN att bli av med sina förtryckare för att överleva?

Hur kan en svensk regering vara beredd att ta ifrån östtimoreserna den livsviktiga kontaktlänk med yttrevärlden som FN innebar för dem?

Var skall svårlösta internationella problem ventileras om de inte anses ha en plats i FN?

GENERALSEKRETERARENS ARBETE — FÖRHANDLINGAR PÅGÅR

I juli 1984 kom en skriftlig rapport från generalsekreteraren. I den redogörs för olika möten, som avhållits med Indonesien och Portugal. Generalsekreteraren förklarar sin beredskap att vara de två regeringarna behjälpliga när det gäller en godtagbar lösning på Östtimorproblemet. Det framgår av rapporten att inga kontakter tagits med FRETILIN.

I augusti samma år publicerade FN:s generalförsamlings sekretariat en rapport över situationen på Östtimor. Rapporten kri-

tiserades hårt av FRETILIN: "Den är fruktansvärt tendentiös och gjord för att visa upp Indonesien, angriparen, i ett så fördelaktigt ljus som möjligt", sade Jose Ramos Horta, FRETILIN:s FN-representant, i ett uttalande i FN den 20 augusti samma år. Urval av fakta, utelämnanden och felaktigheter ger en helt missvisande bild av situationen i Östtimor.

Portugal

Om Portugals ågerande yttrar sig Horta i generalförsamlingen den 6 september 1983:

"Fem hundra års historia har förräts av den nuvarande portugisiska regeringen vid en tidpunkt, då det östtimoresiska folkets kamp har fått förnyad kraft och vid en tidpunkt, då den indonesiska militären igångsätter en ny militäroffensiv med 20.000 man — den största offensiven på fyra år.

Som östtimores kan jag bara våldsamt fördöma detta vanvettiga svek från den portugisiska regeringens sida; jag anser att den är medbrottsling till de brott som kontinuerligt begås mot Östtimors folk genom sin tystnad och brist på handlande. Östtimors folk kommer inte att glömma detta svek och kommande generationer skall minnas detta skamliga inslag i Portugals historia. "

FRETILIN:s fredsförslag

FRETILIN har vid flera tillfällen lagt fram en fredsplan, som går ut på att Portugal, Indonesien och FRETILIN inom FN:s ram skall försöka komma överens om att installera en fredsstyrka från FN som skall övervaka att en övergångsadministration installeras. En fri och demokratisk folkomröstning skall genomföras för Östtimors folk och beslut tas om överlämnande av makten. FRETILIN:s fredsförslag har uppenbarligen ignorerats.

Den f d tillförordnade biskopen i Dili, Costa Lopes, sade i en intervju i Newsweek den 3 september 1984, som svar på frå-

gan vad han trodde om förslaget att göra Östtimor till en stat förenad med Indonesien men med bibehållna kulturella band med Portugal:

”Jag tror att Östtimors folk bestämt kommer att förkasta en sådan idé. De är beslutna att strida för självständighet till slutet. De vill bli självständiga till varje pris. Förslaget är cyniskt, när man betänker att 200.000 timoreser dött för självständigheten. Östtimors folk känner indonesierna för väl för att vilja ha något mer med dem att göra.”

Om de pågående förhandlingarna mellan Indonesien och Portugal sade han:

”Det är tre parter involverade — Portugal, Indonesien och Östtimors folk. FN skulle sända en delegation till Östtimor. FN skulle gå upp i bergen och tala med folket.”

Men Sveriges utrikesminister Lennart Bodström har andra tankar: vid ett dokumenterat samtal mellan Bodström och representanter för Fredsrörelsens arbetsgrupp för Stilla Havet, den 20 februari 1985, uppger han att Sverige hade diskuterat Östtimors framtid med den indonesiske utrikesministern under dennes besök i Sverige i maj 1984. De hade då diskuterat möjligheterna till en indonesisk federationslösning, vilket Indonesiens utrikesminister, enligt Bodström, var intresserad av. Eftersom Indonesien inte accepterar självstyre måste något annat alternativ kunna tänkas för att få till stånd en förhandlingslösning, menade Bodström.

Internationella protester

I raden av protester kan nämnas att i juli 1985 protesterade 411 parlamentsledamöter från demokratier i hela världen till stöd för invånarna i Östtimor. Framförallt tryckte man på Östtimors rätt att representeras vid de pågående förhandlingarna mellan Indonesien och Portugal om Östtimors konstitutionella status.

I Sverige undertecknades uppropet enbart av VPK:s riksdagsgrupp och tre socialdemokrater. Englands konservativa

parti hade fler undertecknare än Sveriges socialdemokrater. En hållning som knappast är förenlig med parollen om internationell solidaritet, en paroll, som rimligtvis inte kan undanta något folk — även om det bor långt borta och inte ägnats särskilt stor uppmärksamhet i massmedia.

Och i väntan på att Sverige och andra länder skall agera faller bomberna, år 1985, åter över Östtimor.

5. SVENSK KATASTROFHJÄLP TILL ÖSTTIMOR

Svensk katastrofhjälp till Östtimor sammanfattas nedan:

Svensk katastrofhjälp till Östtimor 1975 — 1985

	Milj kr	
1975	0,2	Indonesiska Röda Korset (PMI) till flyktingläger i indonesiska Västtimor
1975, dec		Alla utlänningar inklusive Internationella Röda Kors Kommittén (ICRC) körs ut ur Östtimor strax före Indonesiens invasion
1979	1,0	ICRC
1980	1,0	ICRC
	1,0	Lutherhjälp till Catholic Relief Service (CRS)
1981	0,3	ICRC
1981, april		ICRC tvingas lämna Östtimor, en större indonesisk invasion är förestående

1982, april		ICRC tillåts återuppta mat- och medicinskt- program
1982	0,5	ICRC
1983	1,2	UNICEF
	1,4	ICRC
1983, juli		ICRC tvingas av Indonesien att avbryta sin verksamhet på huvudön Östtimor. Endast fångön Atauro, utanför Östtimor, blir föremål för ICRC:s verksamhet
1984		ICRC bedriver begränsad verksamhet på Atauro och besöker Comarcafängelset i Dili
1985, maj		ICRC tillåts göra en undersökning i 21 byar för att eventuellt kunna återuppta begränsad hjälpverksamhet med inestående medel

Källa: ICRC:s Situation reports No 1 — 14

DEBATTER I RIKSDAG OCH SIDA-BESLUT

Indonesiskt Röda Korsflyg bombar befolkningen

Den 31:a oktober 1979 tas ett unikt SIDA-beslut. Inga Svenska katastrofbiståndspengar får slussas vidare till det indonesiska Röda Korset (PMI), som Sverige stött fyra år tidigare. PMI befaras låna ut sina helikoptrar till indonesisk militär, som bombar befolkningen i Östtimor.

” Svenska FN-delegationen i New York har vid samtal med befrielseörelsen FRETILIN erfarit att denna ej har några invändningar mot att ICRC (Internationella Röda Kors Kommittén, vår anmärkning) bedriver verksamhet på Östra Timor. Däremot har man starka invändningar mot Indonesiska Röda Korsets verksamhet, som bl a sades ha bestått i att indonesiskt flyg med Röda Kors-blem bombat FRETILIN:s styrkor. Man kunde därför ej acceptera någon verksamhet för Indonesiska Röda Korset.

Beslutas; att genom Svenska Röda Korset hemställa hos ICRC att denna endast använder de svenska medlen till sin egen verksamhet över vilken man själv har direkt kontroll.”

Bistånd till FRETILIN när de behövande

Utrikesutskottet svarar (1979/80:5) VPK på en motion. Biståndet till Östtimor anses viktigt liksom kontrollen av att det når fram:

” Utskottet vill samtidigt framhålla vikten av att Internationella Röda Korsets och andra internationella biståndsinsatser i största möjliga utsträckning underlättas i området (Östtimor, vår anm) samt understryker att man därvid måste säkerställa att det bistånd som lämnas verkligen når fram till den mycket svårt nödlidande befolkningen. ”

I riksdagen den 5 december 1979 poängterar Mats Hellström, i opposition, vikten av att kanalisera biståndet via FRETILIN och att göra påtryckningar på den indonesiska regeringen så att katastrofbiståndet utvidgas och verkligen når de nödlidande:

” När det gäller den viktigaste och verkligt allvarliga frågan, hur vi skall få ut ett stöd via FRETILIN och kunna göra en ordentlig hjälpinsats för den befolkning som svälter och lider ohyggligt, så menar jag att den svenska regeringen skall ställa väldigt hårda krav — när vi nu har anslagit pengar — på att Internationella Röda Korset verkligen får verka i Östtimor. ... Jag har själv bara för ett par veckor sedan fört en diskussion med FRETILIN:s representanter i FN om möjligheterna att ge humanitärt stöd till Östra Timor. Jag är den förste att önska att det så snart som möjligt skall gå att föra in humanitärt stöd via FRETILIN. ... Jag upprepar den fruktansvärda uppgift som jag tidigare nämnde att mellan 20 000 och 30 000 människor kommer att dö, även om hjälp kommer fram. ”...” Internationella Röda Korset har ju hittills icke kunnat operera på det sätt som organisationen normalt brukar göra i drabbade länder. Det är en fruktansvärd proportion mellan det lilla antal läkare och sköterskor som Internationella Röda Korset förfogar över och det enorma hjälpbehovet. Häftig kritik har också, från kyrkliga och humanitära organisationer i Australien, riktats mot Indonesiska Röda Korset för dess sätt att backa upp militären och den indonesiska regeringen. Som ett facit av denna diskussion kvarstår att det är mycket viktigt att den svenska regeringen utövar påtryckningar på den indonesiska regeringen för att tillåta Internationella Röda Korset att arbeta i normal utsträckning. ”

Östtimors folk hotas av utplåning

Uppgifterna i Mats Hellströms riksdagsinlägg ovan kompletteras av partibrodern Axel Andersson. Han redogör i riksdagen

gen den 29 april 1980, också i opposition, bl a för ockupationsmakten Indonesiens strategi att medvetet svälta ut Östtimors befolkning:

” Herr talman! Om situationen för Västra Saharas folk är allvarlig och kräver ökad svensk humanitär hjälp, så är den katastrofal på Östtimor. Detta fattiga bergsfolk hotas nära nog av utplåning, angripet som det är av en hänsynslös och brutal invasionsarmé. ... Trots att kriget pågått sedan december 1975 — alltså i mer än fyra år — har hjälp inte kunnat kanaliseras in i landet förrän i fjol somras och då i mycket begränsad omfattning. Befolkningen utsätts för stora lidanden, ja svältkatastrofen är redan ett faktum. ... Till detta kommer de lidanden som de drygt 300 000 människor utsätts för — det är nära hälften av Östtimors befolkning — som befinner sig i av den indonesiska armén behärskade områden. Dessa människor har fösts samman i sk strategiska byar för att kunna hållas under kontroll. De är helt i händerna på den indonesiska armén och saknar fullständigt möjlighet att försörja sig. De är dessutom förbjudna att lämna lägren, eftersom det då är risk för att de ansluter sig till eller återförenar sig med befrielse rörelsen FRETILIN, som har folkets stöd. Svälten i dessa — i verklig mening — fångläger är stor. ... Enligt uppgifter förbereder nu indonesierna en ny stor befolkningsomflyttning på Östtimor. Man avser att flytta folket till nya byar vid större vägar för att så fullständigt som möjligt kunna utöva en rigorös kontroll av det. Därmed skulle man riva upp det sista inslaget av självförsörjande jordbruk, som byggt på rissskördar och kokosnötter. Östtimor skulle i stället bli starkt beroende av livsmedelsimport från Indonesien. Detta lands mål är uppenbarligen att utplåna en stor del av Östtimors folk och att utrota den kultur och det sociala livsmönster som folket har levat i. Mot bakgrund av den situation som Östtimors folk befinner sig i och som jag här sökt att kortfattat beskriva menar vi för det första, herr talman, att den svenska humanitära hjälpen till folket på Östtimor bör ökas genom att regeringen väsentligt ut-

ökar de katastrofmedel som ställs till förfogande genom det Internationella Röda Korset och för det andra, att svensk humanitär hjälp också bör kanaliseras genom befrielse rörelsen FRETILIN, om det visar sig att praktiska möjligheter för sådan direkt hjälp föreligger. ”

Något senare, den 4 januari 1980, beslutar SIDA:

” Att genom Svenska Röda Korset hemställa hos Internationella Röda Kors Kommittén att denna endast använder de svenska medlen till sin egen verksamhet över vilken man själv har direkt kontroll. ”

Indonesien vill föra krig utan internationell bevakning

Indonesien meddelar att nödsituationen är över och att de internationella biståndsorganen uppmanas att dra sig tillbaka. Uppgifterna när Mats Hellström, som upprörd i opposition i riksdagen den 16:e januari 1981, drar slutsatsen att Indonesien vill dra ner ridån och fortsätta föra krig utan internationell bevakning:

” Indonesien har efter den behandling av Östtimorfrågan som har förekommit under hösten deklarerat att man nu anser att nödsituationen är över. Man har deklarerat att de internationella biståndsorganen och den humanitära hjälp, som den svenska regeringen fäster så stor vikt vid — enligt utrikesministerns (Ola Ullsten, vår anmärkning) svar — skall upphöra fr o m ingången av detta år. Det kommer så vitt jag förstår, i Röda Korsets fall att leda till en avtrappning fram till april, att den internationella hjälpen sedan skall upphöra och att hjälp i fortsättningen skall kanaliseras enbart genom indonesiska organ. Indonesien självt har enligt New York Times motiverat beslutet att det humanitära bistånd, som Ola Ullsten fäster så stor vikt vid, skall upphöra p g a att man inte på Östra Timor vill skapa en socialbidragsmentalitet. Det kanske blir möjligt för den svenska regeringen att i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI, vår anmärkning) föra en diskussion med den indonesiska regeringen om

vad socialbidragsmentalitet innebär i biståndssammanhang. En rad andra bedömare — också enligt New York Times uppgifter från december i år — har istället dragit slutsatsen att vad Indonesien nu vill göra är att dra ner ridån helt enkelt. Man vill kunna föra kriget mot FRETILIN utan den påfrestning det innebär att ha internationella biståndsarbetare i landet.”

Angeläget att Sveriges regering ställer krav på Indonesien — katastrofbiståndet måste återupptas

På grund av de tillintetgjorda möjligheterna att fritt bistå Östtimors nödlidande befolkning sägs i ett SIDA-beslut den 16:e mars 1981:

”Efter den 15 april 1981 kommer Indonesiska Röda Korset helt att överta ansvaret för insatsen. Därefter kommer Svenska Röda Korset inte att bidra med egna medel eller på annat sätt engagera sig i insatsen.”

I en socialdemokratisk motion (1981/82: 394) reses krav på att den svenska regeringen ska trycka på den indonesiska regeringen så att humanitära organisationer åter ges tillträde till Östtimor, liksom att hjälp kanaliseras via FRETILIN. Utrikesutskottet svarar (1981/82:20):

”Utskottet utgår från att Sverige liksom tidigare är berättat att stödja humanitära hjälpsatser genom ICRC, kyrkliga eller andra enskilda hjälporganisationer. Det är angeläget att Sverige i detta sammanhang även stödjer dessa hjälporganisationers krav på att den indonesiska regeringen skall bereda dem tillträde till särskilt illa utsatta behovsområden. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om följande uttalande i sitt betänkande UU 1981/82:19 om Östra Timor: ’ Utskottet vill samtidigt framhålla vikten av att Röda Korset och andra internationella biståndsorganisationer är beredda att ånyo bistå befolkningen i området om försörjningsläget snabbt skulle

försämrats samt att sådana biståndsinsatser i största möjliga utsträckning underlättas i området. Vad gäller bistånd direkt till FRETILIN uttalade utskottet i förra årets biståndsbetänkande :

’Utskottet konstaterar att FRETILIN:s verksamhet i eller kontroll över området inte torde vara av den omfattningen att hjälp via rörelsen till de nödlidande människorna vore praktisk möjlig. Dessutom är av riksdagen fastlagda principer för stöd åt befrielse rörelser inte uppfyllda vad gäller FRETILIN, nämligen bl a att FN med svensk anslutning uttalat sig till förmån för sådant stöd.’ Utskottet finner ingen anledning att nu ändra denna bedömning.”

Gertrud Sigurdson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Eriksson, Jan Bergquist och Axel Andersson (alla SAP) var inte nöjda med Utrikesutskottets svar och avgav därför följande särskilda yttrande (UU 1981/82:20):

” ... Den svenska regeringen bör fortsätta katastrofhjälpen till Östra Timor. Under förutsättning att praktiska möjligheter föreligger bör humanitär hjälp, även till flyktingar, kunna kanaliseras genom FRETILIN, den rörelse som ledde utvecklingen på Östra Timor ...”

Socialdemokraterna till makten

Så kommer det socialdemokratiska partiet till makten. I regeringsställning får man, efter den hårda kritiken av den borgerliga regeringens passivitet i frågan om katastrofhjälp till Östtimor, nu möjlighet att omsätta en ny politik i praktisk handling.

Nya katastrofbiståndspengar till Östtimor beviljas men Indonesien kör ånyo ut hjälporganisationerna i juli 1983. En VPK motion (1983/84:1555) yrkar att ökat katastrofbistånd bör komma den östtimoresiska befolkningen tillgodo.

Det socialdemokratiskt dominerade utrikesutskottet svarar (UU 1983/84:15):

” Utskottet anser inte att riksdagen i förväg bör uttala

sig om storleken på katastrofbistånd i enskilda fall men vill samtidigt erinra om att regeringen hittills regelbundet ställt sig positiv till framställningar om katastrofinsatser till förmån för befolkningen på Östra Timor. ”

TVEKSAMT BISTÅND OCH UTEBLIVNA PROTESTER

I frågan om svensk katastrofhjälp till Östtimor är det två huvudpunkter kring vilka det finns anledning att förhålla sig kritisk: Biståndets mycket tveksamma innehåll och de uteblivna protesterna när hjälporganisationerna körts ut ur Östtimor och tvingats avbryta sin verksamhet. Men först några inledande ord.

Redan 1979, då det första katastrofbiståndet efter invasionen nådde Östtimor, befarades närmare 200 000 människor ha dött. Några exakta siffror på antalet döda har av förklarliga skäl inte kunnat uppbringas. Men att siffran varit lägre om internationella hjälporganisationer, med omvärldens protester i ryggen, beretts tillträde till Östtimor, det står helt klart.

Då hade dessa oberoende observatörer kunnat vittna om hur befolkningen dött på flykt undan indonesiernas bomber eller senare när de blivit tvångsmässigt inestängda i indonesiernas strategiska byar. Det internationella samfundet hade fått upp ögonen för folkmordet och Indonesien hade tvingats att ”gå lugnare fram”. Parallellt hade katastrofbistånd kunnat undsätta många av de nödställda.

Med dessa ord understryks den stora betydelse närvaron av hjälporganisationer har vid ett folkmord som det i Östtimor.

ICRC ges tillträde till Östtimor fyra år efter invasionen — rapporter om massvält

Men nu dröjde det fyra år innan ICRC tilläts besöka Östtimor. Kort därefter kontaktade ICRC:s regionale delegat för Sydostasien, David Delapraz, den svenska ambassaden i Jakarta. Am-

bassaden telegraferade samma dag, den 14 september 1979, via UD:s radio:

(Delapraz) ” ansåg att situationen för människorna i området var värre än på sin tid i Biafra. Han hade sett människor i ett tillstånd som endast var jämförligt med vad som förekommit i koncentrationsläger under andra världskriget. ”

Efter ytterligare internationella påtryckningar på bl a Sverige, avsattes pengar för katastrofbistånd till Östtimor. Bistandsverksamhet som otvivelaktigt räddat tusentals människoliv — inte minst genom att strider upphört då hjälporganisationerna beretts tillträde. Men i övrigt finns mycket att anmärka mot:

Mycket att anmärka emot

För det första gav Sverige 1975 pengar till Indonesiska Röda Korset, som upprättat flyktingläger i indonesiska Västtimor för dem som flytt undan inbördeskriget och de indonesiska gränsattacker som föregick invasionen. Flyktingarna utnyttjades till hårt arbete och tränades militärt. Många återsändes — mot sin vilja — in i Östtimor som levande skyddsvärn för indonesiska trupper.

För det andra stod den hjälp, som gavs efter invasionen, inte i någon som helst proportion till katastrofsituationen. Endast en läkare och en till två medhjälpare tilläts stationeras i Östtimor.

För det tredje hade den fåtaliga personalen från hjälporganisationerna tvingats att låta indonesisk militär utföra hjälparbetet. Med resultat, enligt en intervju i tidskriften TAPOL juli 1983 med en östtimoresisk flykting som tillfångatogs av indonesierna och arbetat med hjälpprogrammen, att bara en bråkdel av maten distribuerades till de nödställda. Resten såldes på marknaden och pengarna hamnade i militärens fickor.

För det fjärde gick hjälpen via ICRC i huvudsak till hjälpverksamhet i de strategiska byar, dit 319 000 östtimoreser (enligt indonesisk militär) tvångsflyttats av indonesierna för att, som i Vietnam, skilja folket från gerillan. I dessa ny-

upprättade strategiska byar svalt befolkningen, då jordarna var otillräckliga och krävde andra brukningsmetoder än de var vana vid från bergen. ICRC:s mat- och medicinbistånd gick m a o till de byar, vars existens var själva roten till katastrofsituationen.

För det femte gick biståndet via Catholic Relief Service (CRS) också till de strategiska byarna. CRS bidrog bl a till att permanenta de av ockupationsmakten upprättade och bevakade byarna, genom att i dessas närhet bygga ut vägar och bevattningssystem.

För det sjätte gick biståndet via UNICEF bl a till att undervisa och lära östtimoreserna ockupanternas språk — Bhasaindonesiska. Ett led i indonesiernas planer att utplåna Östtimors språk och kultur.

För det sjunde har varken ICRC, CRS eller UNICEF — som normalt brukar hålla principen högt om att bistå alla inblandade parter i en konflikt — kontaktat Östtimors folk och dess representanter i FRETILIN.

För det åttonde har den svenska regeringen avslagit en ansökan från Östtimorkommittén om stöd till östtimoresiska flyktingar, kanaliserat via FRETILIN i exil.

Sammanfattningsvis kan man, gällande innehållet i det svenska katastrofbiståndet till Östtimor — utan att göra några överdrifter — fråga sig:

Skulle den svenska regeringen ha inlett samarbete med Nazi-Tysklands militärer, över huvudet på Europas judar, för att bistå nazisternas koncentrationsläger med mat, medicin och, i koncentrationslägrens närhet, utbyggd infrastruktur? Skulle den svenska regeringen därefter ha avsatt medel för att låta de ockuperade norrmännen lära sig tyska, mitt under pågående ockupation?

Förvånande är: att den svenska regeringen, som vid upprepade tillfällen poängterat vikten av humanitärt bistånd till Östtimor, inte protesterat mot att de hjälporganisationer som Sverige avsatt medel till förhindrats utföra sina program i Östtimor. De internationella biståndsorganen har ju körts ut ur Östtimor varje gång Indonesien haft en större militäroffensiv förestående. Istället för bistånd till Östtimor har man exporterat

vapen till och intensifierat handeln med ockupationsmakten Indonesien.

Avsaknaden av protester är än märkligare, när man betänker att Sverige lade ner sin röst i FNömröstningarna om Östtimors rätt till självbestämmande med motiveringen att det var angeläget att få in humanitärt bistånd till Östtimor. Något som ansågs förutsätta samarbete med Indonesien som uppgavs ha den administrativa kontrollen i landet.

Måste ett sådant samarbete med Indonesien innebära att Sverige finner sig i Indonesiens politik — att *inte* tillåta humanitärt bistånd till Östtimors befolkning?

6.SVENSKT MEDLEMSSKAP I BISTÅNSKONSORTIUM FÖR INDONESIEN (IGGI)

Skillnaden mellan borgerlig och socialdemokratisk regering, i fråga om deltagande i Inter Governmental Group for Indonesia, är marginell, som vi kan se av följande korta sammanfattning:

- 1980 Den borgerliga regeringen begär att Sverige ska få bli medlem i IGGI på observatörsplats, vilket kritiserar av SAP
- 1981 Sverige deltar på sitt första IGGI-möte, SAP framhårdar i sin kritik
- 1982 Den nu socialdemokratiska regeringen begär ej utträde ur IGGI, utan deltar i IGGI-möten
- 1983 Deltagandet i IGGI på observatörsplats fortsätter
- 1984 Deltagandet i IGGI på observatörsplats fortsätter
- 1985 Under den socialdemokratiska regeringen ansöker Nordiska Investerings Banken, där regeringen sitter med i styrelsen, om att få övergå från att vara medlem på observatörsplats i IGGI, till fullvärdigt medlemsskap. Indonesien förväntas besvara ansökan vid nästa IGGI-möte i maj/juni 1986. Erbjudanden om " mycket förmånliga lånevillkor " till militärregimen i Indonesien läggs fram.

Inter Governmental Group for Indonesia

Biståndskonsortiet " Inter Governmental Group for Indonesia " (IGGI) startades efter militärkuppen i Indonesien. En kupp med omfattande massakrer och massarresteringar. IGGI bildades av Japan, Holland, Västtyskland, Frankrike, Belgien, England, Italien, Australien, USA och internationella organisationer som Världsbanken och Asiatiska utvecklingsbanken.

Från 1966 till 1985 har IGGI fört in 12,8 miljarder dollar i bistånd till militären i Indonesien. Motivet har varit att trygga utländska investeringar på 9,6 miljarder dollar som gjorts i Indonesien på mycket förmånliga villkor under samma period, enligt Monthly Statistical Bulletin i Jakarta, februari 1985. Samtliga IGGI-länder stödjer Indonesien i FN genom att rösta nej eller att avstå i FNomröstningarna om Östtimors rätt till självbestämmande.

DEBATTER I RIKSDAG OCH PRESS

Röster i opposition

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Eriksson och Jan Bergquist, alla socialdemokrater, i ett särskilt betänkande, UU 1980/81:20:

" Svensk medverkan i biståndskonsortier eller konsultativa grupper har enligt en sedan länge etablerad princip förbehållits dem, som avser länder med vilka Sverige har eller planerar att ha ett omfattande utvecklingssamarbete. Detta har i hög grad underlättat biståndsmyndigheternas verksamhet och bidragit till att värna handlingsfriheten i biståndspolitiken.

Regeringens ansökan om observatörsskap i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI) innebär enligt vår uppfattning ett olyckligt avsteg från denna princip. Även om

observatörsskap inte anses lika förpliktigande som medlemsskap är det uppenbart att det manifesterade intresset för biståndskonsortiet kan skapa förväntningar om framtida svenskt bistånd. Vi noterar därför med tillfredsställelse utskottets uttalande att man utgår från att Sverige inte avser inleda biståndssamarbete med Indonesien. Samtidigt vill vi understryka vikten av att inga nya avsteg, t ex på grund av kommersiella eller politiska påtryckningar, görs från principen att Sverige endast medverkar i biståndskonsortier och konsultativa grupper som avser länder med vilka vi har eller planerar ha ett omfattande utvecklingssamarbete. ...

Med anledning härav finner vi det angeläget att upprepa att svensk medverkan i biståndskonsortier och konsultativa grupper — antingen den sker som medlem eller observatör — endast bör avse länder med vilka vi har eller planerar ha ett omfattande utvecklingssamarbete. ”

Året därefter upprepades kritiken av samma socialdemokrater i ett särskilt betänkande, UU 1981/82:20 :

” I ett särskilt yttrande till utrikesutskottets betänkande 1980/81:20 uttalade vi att regeringens ansökan om observatörsskap i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI) enligt vår uppfattning innebar ett olyckligt avsteg från denna princip (medverkan i biståndskonsortier, vår anmärkning). Även om observatörsskap inte anses lika förpliktigande som medlemsskap var det uppenbart att det manifesterade intresset för biståndskonsortiet kunde skapa förväntningar om framtida svenskt bistånd. ”

Röster i regeringsställning

Utrikesminister Lennart Bodström i den utrikespolitiska debatten i riksdagen den 24 maj 1984:

” Om man inte inser att det finns ett samband mellan

bistånds- och fredspolitik, då har man gått miste om en väsentlig del av bakgrunden till att vi bör driva biståndspolitiken så starkt och varför den bör vara förknippad med övriga delar av vår utrikespolitik. ”

Det nu socialdemokratiskt dominerade utrikesutskottet (UU 1983/84:15) i svar på en VPK-motion, som yrkar att Sverige bör begära utträde ut IGGI:

” Liksom skedde i förra årets betänkande UU 1982/83:20 konstaterar utskottet att det inte finns några biståndspolitiska skäl för det svenska observatörsskapet i IGGI. Utskottet anser dock att regeringen på egen hand kan pröva den eventuella nyttan av att Sverige genom observatörsskap tar del av det oförbinderliga informationsutbyte som sker inom IGGI. ”

Året därefter ger utrikesutskottet (UU 1984/85:12) ett svar med samma innebörd, på en liknande VPK-motion. Bengt Siverstrand (s) försvarar partiets politik i riksdagen den 17 april 1985:

” Utskottet delar uppfattningen att vi inte av biståndspolitiska skäl måste vara observatörer i IGGI. Däremot finns det synnerligen goda motiv för Sverige att kunna delta i det informationsutbyte som äger rum inom organisationen. Då har vi bl a möjlighet att säga vår mening om Indonesiens agerande på Östra Timor, något som väl knappast VPK kan ha något emot. ”

IGGI OCH MILITARISERINGEN AV STATSMAKTEN I INDONESIA

För att redovisa innebörden av att delta i biståndskonsortiet IGGI, som har militärregimen i Indonesien som mottagande part av bistånd, ges här en bakgrund om militariseringen av statsmakten i Indonesien.

Indonesien proklamerade sin självständighet från Holland 1945. Fyra år därefter erkändes självständigheten internationellt. Under dessa år pågick en kamp för landets oberoende gentemot den holländska kolonialismen, men även interna konflikter om makten i den nya staten, republiken Indonesien, utkristalliserades.

Med tiden har två rivaliserande huvudgrupperingar i Indonesiens politiska liv kunnat iakttas. Den civila sidan, med de politiska partierna i spetsen, mot militären å andra sidan.

Militärens försök att monopolisera den politiska makten började 1957 med en penetration av det indonesiska näringslivet, enligt Institute for Defense Studies and Analysis Journal vol. 1 nr 14 september 1981. Militären tog över ledande positioner i de nationaliserade f d holländska företagen. Penetrationen utsträcktes efter hand till att även omfatta positioner långt ner i hierarkierna i de viktigaste delarna av Indonesiens näringsliv. Sedan fortsatte militären och erövrade positioner i de civila statliga förvaltningarna, institutionerna och departementen.

För att ytterligare förstärka sina maktpositioner och för att motarbeta den existerande fackföreningsverksamheten, bildade militären en funktionell grupp som kallas "Golongan karya" (GOLKAR), vilken sedan blev Suhartos regeringsparti. T o m militärens huvudmotståndare, PKI — Indonesiens kommunistparti (världens tredje största vid 1960-talets början), fick sin ledare, Aidit, utnämnd till amiral i den indonesiska marinen.

I takt med att Indonesien allt mer militariserades blev misskötsel av och korruption i företag och förvaltningar allt vanligare och till sist något av en obehaglig sjukdom. Militärens nationaliseringsprocess ledde bort från stabilitet och utveckling till oroligheter och mycket bekymmersamma ekonomiska problem — till kaos och landets bankrutt. Den f d civila regeringen kom nu oundvikligen att misskrediteras. Militären som idag 1985 sitter vid makten, försökte då konsolidera landet. Statsmakten försökte de — en gång för alla — överföra i sina händer.

Ingen ekonomisk, demokratisk utveckling eller respekt för mänskliga rättigheter, trots kraftigt bistånd från IGGI

Militariseringsprocessen nådde sin kulmen, den 30 september 1965. En årslång kupp inleddes med massakrer på mellan 500 000 och en miljon människor (uppgifterna varierar). Hundratusentals personer sattes i fängelse. Enligt Amnesty International hade Indonesien en lång tid flest politiska fångar i världen. Många satt av tioåriga straff utan att få veta vad de dömts för. Andra återvände aldrig till sina hem och familjer. De som frisläpptes i slutet av 70-talet har mist sina medborgerliga fri- och rättigheter och får dessutom inte anställas i statliga företag. I augusti 1985 uppgav Jakarta Post att 1.7 miljoner (!) fd politiska fångar skulle omregistreras — en ny typ av fångenskap utanför murarna. Fortfarande 1985 rapporterar Amnesty International om systematisk tortyr, summariska avrättningar och "försvinnanden". Bara 1984 dödade polisens sk " döds-skvadroner " 5 000 " kriminella element " i det egna landet.

Indonesien planerar också och har startat den största folkomflyttningen någonsin, någonstans, enligt The Sydney Morning Herald den 19 juni 1985. Miljontals småbönder och arbetslösa har och ska spridas ut jämnare i den indonesiska övärlden. Till missförhållandena och förtrycket i Indonesien ska läggas 150 000 dödade i Väst Papua, sedan Indonesien " tog över " 1963 och det pågående folkmordet i Östtimor.

Bistånd som givits av IGGI till Indonesien i miljarder US\$

1969/70	0,5
1971/72	0,6
1973/74	0,8
1975/76	1,1
1977/78	1,4
1979/80	1,9
1981/82	1,8
1983/84	2,2
1985/86	2,5

Källa: A P B N (Indonesiens statsbudget)

Av tabellen ovan kan man tydligt observera en systematisk ökning av IGGI:s bistånd till Indonesien. Med tanke på de miljarder dollar som förts in i landet frågar man sig varför biståndet inte bidragit till en positiv demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter?

Varför är Indonesien numera ett av världens tio mest skuldsatta länder, enligt den indonesiska dagstidningen Merdeka, den 7 juli 1985? Tidningen skrev i sin ledare:

”Lånen som ges av IGGI bidrar inte till utvecklingen i Indonesien, men hjälper oss att betala av växande räntor och skulder. ... Faktum är att IGGI:s lån inte förstärker landet utan tvärtom gör oss mer beroende. IGGI ger oss bara krediter för att utveckla konsumtionsefterfrågan och inte för att utveckla vår tunga- respektive primärindustri. IGGI skapar ett permanent beroende av de industrialiserade kapitalistiska staterna. ”

Observatörsskap och medlemsskap i IGGI — avsteg från tidigare principer

Sedan den borgerliga regeringen ansökte om observatörsskap i IGGI 1980 och fram till regeringsskiftet 1982 hävdade socialdemokraterna det ” olyckliga avsteget ” från tidigare etablerade principer om medverkan i biståndskonsortier till stöd för länder, med vilka man annars inte har eller planerar att ha ett omfattande biståndssamarbete. I regeringsställning hänvisades inte längre till ” olyckliga avsteg ” och principer, tvärtom förklarade socialdemokraterna det tidigare så kritiserade observatörsskapet i IGGI med att det ” fanns synnerligen goda motiv för att delta i ett informationsflöde ”. Man sa sig 1985 ”ha möjlighet att säga vår (SAP:s) mening om Indonesiens agerande på Östra Timor”. En angelägen uppgift. Men det är inte troligt att någon svensk kritik framfördes vid IGGI:s 28:e möte i Haag, den 5-6 juni 1985.

För det första äger länder med observatörsstatus inte yttranderätt i IGGI, enligt UD:s handläggare av indonesienfrågor.

För det andra är det inte troligt att den svenske representanten — bortsett från yttrandeförbudet — skulle ha tagit till orda i närvaro av delegationer från Indonesien, Världsbanken, Internationella Valutafonden, Asiatiska Utvecklingsbanken, medlemsländerna och länderna med observatörsstatus. Under mötet diskuterades, enligt Overseas Development Administrations pressmeddelande, bl a Thatchers ” respekt för vad det moderna Indonesien åstadkommit ” och en brittisk önskan om att ”få arbeta närmare med Indonesien på varje område och att få investera i Indonesiens framtid”.

För det tredje skriver den indonesiska militärdagstidningen, Angkatan Bersenjata, den 5 juli 1985, att en svensk UD- tjänsteman uppgett att Sverige tillsammans med de nordiska länderna ansökt om att få höja sin status från observatör till fullvärdig medlem i IGGI, representerad av den Nordiska Investerings Banken. Enligt den svenske UD-tjänstemannen utlovades ” mycket förmånliga lånevillkor ”. Uppgifterna har bekräftats av SvD den 14 september 1985.

7. SVENSK HANDEL MED INDONESIA

Svensk handel med Indonesien har utvecklats i enlighet med följande tabell

Svensk handel med Indonesien 1975 — 1985

	Milj kr	
	Export	Import
1975	107	41
1976	139	56
1977	84	80
1978	151	76
1979	310	93
1980	252	111
1981	356	121
1982	632	156
1983	704	183
1984	573	186
1985	344	123

(tom juni)

Källa: SCB

SVERIGE OCH VÄRLDENS MEST EXPANSIVA HANDELSOMRÅDE

De senaste två decennierna har en betydlig förändring i världsökonomi ägt rum. Stillahavsområdet visar numera en snabbare tillväxttakt än det hittills dominerande Västeuropa och USA. Trenden i Stillahavsområdets tillväxttakt pekar på en fortsatt ökning även i framtiden.

Den region i Stillahavsområdet, som i handelssammanhang oftast beskrivs som mest expansiv, är ASEAN-länderna — Indonesien, Filippinerna, Malaysia, Thailand och Singapore. Länderna har enorma naturtillgångar. Dessutom har regionen stor militärstrategisk betydelse. Singapore anses, av de större finansinstituten, vara en förebild för tredje världen.

Hård marknadsföring av svensk industri i Indonesien — starkare band med indonesiens militära ledare.

Svenska företag tar förnärvarande krafttag för att försöka etablera sig, flytta fram sina positioner och ta marknadsandelar i Indonesien. DN skriver, den 6 mars 1984, att ”De tio största svenska exportjättarna är på plats i Jakarta ... Folk fullkomligt skriker efter svenska produkter”. Den svenska regeringen, oavsett färg, har under åren gjort betydande ansträngningar för att marknadsföra svensk industri i Indonesien och för att knyta starkare band med Indonesiens militära ledare.

Då avslöjanden om den första svenska vapenexporten till Indonesien gjordes 1977, befann sig dåvarande handelsminister, Hadar Cars, i spetsen för en handelsdelegation i Indonesien. Bland deltagarna återfanns bl a Bofors, Förenade Fabriksverken, Nitro Nobel, Saab och LM Erisson. Samtliga framhöll sina militära produkter i den specialbroschyr Exportrådet tog fram inför resan.

Därefter har ökningstakten i handeln med Indonesien varit mycket snabb och kontakterna med Indonesien har varit allt tätare. För att nämna några exempel: Prins Bertil och Prinses-

san Lilian ledde i maj 1981 en ny affärsdelegation till Indonesien. Bofors som var med ville sälja "komplett vapensystem" och det statliga Karlskronavarvet förespråkade sina "missil och torpedbåtar".

Finansminister Kjell Olof Feldt besökte Indonesiens president Suharto i mars 1984. I sin personliga resedagbok, som publicerades i tidningen 7 dagar, den 30 mars 1984, skrev finansministern "... det sociala och politiska system som håller detta (Indonesien, vår anmärkning) samman är värt vår respekt, även om inte metoderna alltid motsvarar våra ideal." Energiminister Birgitta Dahl åkte också, i december samma år till Indonesien som ledare för ytterligare en försäljningsoffensiv "Technology Sweden", som även den bl a marknadsförde krigsfartyget "Landsort", enligt uppgifter från Karlskronaverkets marknadsstab.

Initiativ för att öka relationerna med Indonesien har också tagits i Sverige. Den 13 - 16 maj 1984 gästade Indonesiens utrikesminister, Kusumaatmadja, Sverige på inbjudan av den socialdemokratiska regeringen. Den 5-6 juli 1985 inbjöds också Indonesiens minister för forskning och teknisk utveckling, Habibie, bl a styrelsedamot i ett militärindustriföretag i Bandung och en av dem som byggt upp Indonesiens flygvapen.

På en konferens i Stockholm om ASEAN-marknaderna höll utrikeshandelsminister Mats Hellström ett tal som citerades i SIDA-Rapport nr 5 1985:

"Under senare år har betydande ansträngningar gjorts från svenskt officiellt håll för att stödja svenskt näringsliv på ASEAN-marknaderna. ... ASEAN-länderna kommer i fortsättningen vara mycket intressanta för svensk industri."

Mats Hellström redogjorde sedan för Exportrådets, Swedfunds, Beredningen för tekniskt samarbete och Importkontoret för utlandsprodukters satsningar på ASEAN-marknaderna. Enligt utrikeshandelsminister Mats Hellström i opposition, den 5 december 1979, var det "opportunistiskt att prioritera sina relationer med Indonesien" framför "massakrerna och Indonesiens krig på Östtimor". Kommentaren står sig än idag.

8. SAMMANFATTNING AV SVERIGES ROLL

För er som vill ha en snabb överblick över bokens innehåll ges här en sammanfattning av Sveriges roll i Indonesiens folkmord i Östtimor

Skulle Sverige vara delaktigt i ett folkmord?

Det finns olika sätt att delta direkt och indirekt i ett krig. I takt med att graden av Sveriges deltagande ökat, har den tidigare så hårda kritiken mot folkmordet i Östtimor mattats eller rent av lyst med sin frånvaro. Slutligen har Sveriges regering öppet börjat samarbeta med ockupationsmakten Indonesien. Inte för att militärregimen i Indonesien bedriver ett omfattande angreppskrig, utan trots kriget. Men konsekvenserna, oavsett motiven för samarbetet med Indonesien, blir desamma — ett stöd till vår tids mest brutala regim på bekostnad av inte minst befolkningen i Östtimor. Låt oss förklara:

Blodig kupp och folkmord

Militärregimen i Indonesien kom till makten 1965, efter en blodig kupp. Försiktiga uppgifter anger att en halv miljon människor fick sätta livet till. Indonesien hade under en lång tid, enligt Amnesty International, flest politiska fångar i världen. Tortyren är utbredd i fängelserna. Arresteringar och avrättningar sker än idag utan rättegång. Bara under 1984 beräknas 5 000

människor i Indonesien ha fallit offer för polisens ” dödsskvadroner ”, som systematiskt dödar ” kriminella element ”. Indonesien har också dödat 150 000 människor i Väst Papua, sedan man ” tog över ” 1963.

1975 utropade sig den före detta portugisiska kolonin Östtimor självständigt. Rädd för att förlora kontrollen över den indonesiska övärlden invaderade militärregimen den tio dagar gamla staten Östtimor för att statuera exempel.

Sedan dess har 200 000 människor dödats i kriget eller av svälten i dess spår. Enligt indonesiska uppgifter har hälften av befolkningen (300 000 människor) placerats i s k strategiska byar (läs koncentrationsläger).

Indonesien har avskärmat Östtimor totalt från omvärlden. Oberoende observatörer tillåts inte fritt besöka Östtimor och undersöka situationen. Internationella Röda Kors Kommittén har körts ut ur landet mitt under pågående nödhjälpsprogram. Indonesien förbjuder östtimoreserna att utöva sin kultur, lära sig sitt eget språk i skolan och har omfattande barnbegränsningsprogram med det i väst omdiskuterade preparatet Depo Provera — trots att befolkningen redan decimerats med en tredjedel sedan 1975.

Samtidigt planerar Indonesien och har redan startat den största folkomflyttningen någonsin, någonstans. Miljontals småbönder och arbetslösa ska spridas ut jämnare i den indonesiska övärlden. Den stridande befolkningen i Östtimor ska bli en minoritet i sitt eget land. Och detta är Sverige delaktigt i !

Svensk vapenexport till krig

1977 exporterade den borgerliga regeringen de första svenska vapnen till det krigförande Indonesien — stick i stäv mot lagens (prop 1981/82:196) restriktiva hållning:

” Svenskt vapenexporttillstånd bör inte ges till stat som befinner sig i väpnad konflikt eller till stat som kan förväntas använda vapen för att undertrycka mänskliga rättigheter. ”

Vapenexporten startade dessutom i ett läge när alla rapporter som kom ut från Östtimor tydde på så omfattande strider att Indonesien befarades lida akut brist på vapen och vapenreservdelar.

I opposition (riksdagen den 9 mars 1979) kritiserade socialdemokratiska företrädare vapenexporten:

” En export som direkt och snabbt hjälper Indonesien att föra sitt fruktansvärda krig i Östtimor. ”

Sverige sviker Östtimor i FN

Trots att en majoritet av FN:s medlemsländer röstade för en resolution om Östtimors rätt till självbestämmande, lade den borgerliga regeringen som tidigare också röstat för resolutionen, ned sin röst 1980. Året därefter lades rösten åter ned. Den 3 december 1981 skrev den indonesiske ambassadören, Achmad Djumiril, ett brev som senare sekretessbelades, till dåvarande utrikesminister Ola Ullsten:

” Ers Excellens. Jag har den äran att framföra mina varmaste hälsningar och ge uttryck för min regerings tacksamhet för den svenska delegationens beslut att lägga ned sin röst vid omröstningen om Östtimor. Sveriges inställning betraktas av min regering som ett erkännande av de framgångsrika humanitära hjälpinsatserna och utvecklingen i området såväl som en fingervisning om ett vidare samförstånd med Republiken Indonesien. ”

Socialdemokratiska företrädare framförde i opposition skarp kritik mot att den borgerliga regeringen lade ned sin röst 1980:

(DN 25 mars 1980) ” Om Indonesien kan genomföra sitt folkmord med världsoptionens tysta medgivande är detta inte bara ett fruktansvärt brott mot människorna på Östtimor. Världsoptionen har då också givit argument för dem, som ser FN-stadgans princip om självbestämmande som en värdelös papperslapp. ”

Och (i riksdagen den 16 januari 1981) sade en oppositionsledamot:

” Det blir svårt att föreställa sig annat än att Sveriges intressen av att förbättra sina handels- och andra relationer med Indonesien har lett fram till det här ställningstagandet ” (nedlagd röst i FN, vår anmärkning).

Svenskt bistånd i Östtimor avbryts — inga protester från regeringen

I april 1981 kördes Internationella Röda Korskommittén (ICRC) ut ur Östtimor, en större militäroffensiv var förestående. Den borgerliga regeringen, som avsatt pengar för nödhjälpsverksamhet i Östtimor, protesterade inte när hjälpen avbröts. En större offensiv inleddes.

Socialdemokratiska företrädare i opposition (riksdagen den 16 januari 1981) drog slutsatsen:

”Man vill kunna föra kriget mot FRETILIN utan den påfrestning det innebär att ha internationella biståndsbetare i landet. ”

I en SAP motion (1981/82:394) och i ett särskilt yttrande (UU 1981/82:20) reser SAP krav på att den svenska regeringen skall trycka på den Indonesiska regeringen så att humanitära organisationer åter ges tillträde till Östtimor och att stöd bör kunna kanaliseras genom FRETILIN. Den borgerliga regeringen förhåller sig passiv.

Sverige går in i biståndskonsortium till stöd för Indonesiens militärregim

1980 begärde den borgerliga regeringen att Sverige skulle få bli medlem på observatörsplats i ” Inter Governmental Group for Indonesia ” (IGGI). Ett biståndskonsortium — till stöd för militärregimen i Indonesien — som tillkommit för att trygga gjorda investeringar i Indonesien. IGGI, som består av alla stör-

re västeuropeiska länder och bl a Världsbanken, har flera gånger räddat Indonesiens korrumperade militärregim genom att mycket frikostigt låna ut pengar, som t ex när Indonesiens statliga oljebolag gick i konkurs med 10 miljarder dollar i skulder.

Socialdemokratiska företrädare i opposition gick åter till angrepp eftersom Utrikesutskottet tidigare uttalat att man inte avser inleda biståndssamarbete med Indonesien och med hänvisning till kriget och svälten i Östtimor anger man i ett särskilt yttrande (UU 1981/82:20):

” Svensk medverkan i biståndskonsortier eller konsultativa grupper har enligt en länge etablerad princip förbjudits dem, som avser länder med vilka Sverige har eller planerar att ha ett omfattande utvecklingssamarbete. ... Med anledning härav finner vi det angeläget att upprepa att svensk medverkan i biståndskonsortier och konsultativa grupper — antingen det sker som medlem eller observatör — endast bör avse länder med vilka vi har eller planerar att ha ett omfattande utvecklingssamarbete. ”

Socialdemokraterna fullföljer den borgerliga politiken

I september 1982 kom så den socialdemokratiska regeringen till makten. Men den tidigare så skarpt formulerade kritiken tystnade och den borgerliga politiken fullföljdes.

Vapen exporteras

Vapenexporten till det krigförande Indonesien fortsatte i oförminskad skala. I juni 1985 uppgick den sammanlagt till 372,6 miljoner kronor. Men i september 1985 rekommenderade den parlamentariskt sammansatta rådgivande nämnden i krigsmaterielexportfrågor, den socialdemokratiska utrikeshandelsministern att upphöra med att ge tillstånd till vapenexport till Indonesien.

Det var en borgerlig företrädare i nämnden, som tidigare var med om att starta vapenexporten till Indonesien, som strax före valet 1985 gick ut och hävdade att det var "mycket viktigt att strikt följa riksdagens riktlinjer om utförsel av krigsmateriel". En Boforsansökan om vapenexport till Indonesien hade stoppats, med hänvisning till kriget i Östtimor. Den då åtta år gamla vapenexporten till Indonesiens folkmord ansågs först 1985 strida mot riksdagens riktlinjer.

Rösten i FN lades ned

I FN 1982 lade även den socialdemokratiska regeringen ned sin röst i omröstningarna om Östtimors rätt till självbestämmande. Östtimors utrikesminister i exil, Mari Alkatiri, dömde i ett telegram ut regeringen som opportunist.

Utrikesminister Lennart Bodström uppgav senare själv, i dokumenterade överläggningar med Fredsrörelsens arbetsgrupp för Stilla Havet, att han vid den indonesiske utrikesministern, Mochtar Kusumaatmadjas, besök i Sverige, på inbjudan av den svenska regeringen, diskuterat möjligheten för en federationslösning i Östtimorfrågan. Det vill säga att Östtimor skulle integreras i ockupationsmakten Indonesien — tvärtemot vad majoriteten av FN:s medlemsländer uttryckt och över huvudet på Östtimors befolkning!

Ingen protest mot att svenskt bistånd avbrutits

Socialdemokraterna har i regeringsställning ännu inte tagit tillfället att trycka på Indonesien om att nödhjälpsarbetet, som Sverige avsatt pengar till, måste återupptas. På Röda Korset i Stockholm, säger den som handlägger Östtimor, att så länge regeringen inte stödjer en begäran om att Internationella Röda Korskommittén skall få fortsätta verka i Östtimor, finns ingen möjlighet att här i Sverige göra några påstötningar på Indonesien.

Sverige ansöker om fullvärdigt medlemskap i IGGI

Socialdemokraterna gick inte heller ut ur IGGI (biståndskonstortiet till stöd för militärregimen i Indonesien). Tvärtom sökte Nordiska Investerings Banken (där den svenska regeringen är representerad i styrelsen) 1985, vid det årliga IGGI-mötet i Haag, om fullvärdigt medlemskap. En svensk UD-tjänsteman lovar i den indonesiska dagstidningen, Angkatan Bersenjata, den 5 juli 1985, "mycket förmånliga lån."

Tätare kontakter med Indonesiens militärregim

Ett antal handelsdelegationer har de senaste åren både besökt och haft handelssymposier i Indonesien. "Folk fullkomligt skriker efter svenska produkter", skrev DN från Indonesien, den 6 mars 1984. Vår tidigare så kritiske socialdemokratiska utrikeshandelsminister lanserade våren 1985 en jättesatsning på ASEAN-länderna, där Indonesien allmänt anses vara ett av de starkare länderna. Exportrådet, Swedfund, Beredningen för tekniskt samarbete och Importkontoret för ulandsprodukter har gjort betydande ansträngningar, uppgav utrikeshandelsministern i ett tal på en svensk konferens om ASEAN-marknaderna.

Intensifiering av handelsrelationerna med Indonesien har givit goda handelsresultat. Sedan vapenexporten till Indonesien inleddes har Sveriges handel med Indonesien ökat märkbart. Exporten ökade från 84 miljoner kronor 1977 till 704 miljoner kronor rekordåret 1983 och ligger nu fast på en relativt stabil nivå runt 600 miljoner kronor/år.

Indonesiens utrikesminister, Kusumaatmadjas, gästade Sverige på inbjudan av statsminister Palme och utrikesminister Bodström, så också Indonesiens minister för forskning och teknisk utveckling, Habibie, tillika styrelseledamot i ett militärindustri företag i Bandung och en av dem som byggt upp Indonesiens flygvapen.

Finansminister Kjell Olof Feldt besökte Indonesiens president Suharto den 15 mars 1984. Kort därefter, i december sam-

ma år, ledde energiminister Birgitta Dahl handelsdelegationen ” Technology Sweden ” i Indonesien. Bl a marknadsfördes krigsfartyget ” Landsort ”.

Låt oss inte luras av den bedrägliga tystnaden

Socialdemokraternas indignerade hållning över den borgerliga regeringens indirekta och direkta stöd till Indonesiens folk-mord i Östtimor förbyttes, som vi sett, mot undfallenhet och allt tätare kontakter med representanter för militärregimen i Indonesien. Förklaringen ges med all önskvärd tydlighet av den socialdemokratiska utrikeshandelsministern Mats Hellström — i opposition, i riksdagen, den 5 december 1979:

” Det grymma spelet är att alla stormakter från olika utgångspunkter prioriterar sina relationer till Indonesien och därmed lämnar Östtimors folk utan stöd. ”

I DN den 25 mars 1980, skrev samme utrikeshandelsminister, även då i opposition:

” Låt oss inte luras av den bedrägliga tystnaden kring det politiska skeendet i en av världens mest expansiva regioner ” ... Vi lever sannerligen inte i tider där vi har råd att rycka på axlarna åt folkens självbestämmande och oberoende. Stöd FRETILIN! ”

LITTERATURTIPS OM ÖSTTIMOR

På svenska:

AMAHORSEJA/TÖRNQUIST: Östtimor- Det glömda kriget, Stockholm 1981, 70 s

AMNESTY INTERNATIONAL: Rapport om politiska fångs-landen på Östtimor, Stockholm 1985, 25s

UTRIKESPOLITISKA FÖRENINGARNAS FN- FÖRBUND: Tema Östtimor, Stockholm 1983, 32s

ÖSTTIMORKOMMITTÉN: Tidskriften ” Östtimor Information ”

På engelska:

AMNESTY INTERNATIONAL: East Timor- Violations of Human Rights; Extrajudicial Executions, ”Disappearances”, Torture and Political Imprisonment 1975 - 1984, London 1985, 92s

BUDIARDJO/LIONG: The War Against East Timor, London 1985, 252 s

CHOMSKY: The Political Economy of Human Rights; The Washington Connection and Third World Fascism vol 1, Boston 1979, 441s

JOSE RAMOS HORTA: East Timor Debacle, Indonesian Intervention, Repression and Western Compliance, New Jersey 1985, 224s

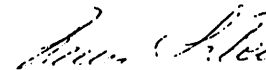
För den specialintresserade hänvisar vi till den omfattande bibliografin i Budiardjo:s utmärkta bok och Östtimorkommitténs eget arkiv, Riddargatan 38, 2tr, 114 57 Stockholm,
Tel: 08/ 67 49 69.

Kommittén för Öst-Timor
c/o Engelse
Rådmansgatan 88
113 29 STOCKHOLM

Jag ber härmed att få erkänna mottagandet av Er skrivelse den 3 september 1977 angående Timor-frågan i höstens generalförsamling. Jag har med stort intresse tagit del av brevet och uppropet från solidaritetsmötet förra året. Som Ni påpekar berör frågan om östra Timor principer som är grundläggande för vår svenska utrikespolitik i första hand folkens rätt till självbestämmande och oberoende.

Vi har följaktligen stött och stöder givetvis alltså östra Timors krav på rätt till självbestämmande och oberoende. I konsekvens härmed har Sverige röstat för FN-resolutioner vari rättmätigheten i östra Timors kamp bekräftas. Därmed har vi också avvisat påståendet att östra Timor införlivats med Indonesien och ställt oss bakom en uppfordran till den indonesiska regeringen att dra tillbaka alla sina styrkor från östra Timor.

Vi vet ännu ej hur Timor-frågan konkret kommer att behandlas i årets generalförsamling men Er skrivelse kommer att vara värdefull i våra förberedelser inför den behandlingen.



Karin Söder

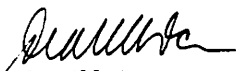
Till Kommittén för Öst-Timor
c/o Eva Belfrage
Odelbergsvägen 68
121 63 JOHANNESHOV

Härmed får jag erkänna mottagande av Er skrivelse den 15 oktober 1979 angående Östra Timor-frågans behandling under FN:s innevarande generalförsamling. Denna fråga behandlades i församlingens koloniala utskott kring det senaste månadsskiftet, där en resolution antogs den 2 november med röstsiffrorna 55 för, 26 mot och 42 avstående. Sverige röstade för resolutionen.

Från svensk sida har vi under tidigare år konsekvent gett vårt stöd åt församlingens resolutioner om Östra Timor, vilka hävdar principen om självbestämmanderätt och oberoende för områdets befolkning samt direkt eller indirekt krävt tillbakadragande av de indonesiska trupperna. Dessa resolutioner har, som Ni framhåller, förblivit utan verkan. De har därtill varje år erhållit svagare röststöd bland FN:s medlemsstater. I fjolårets svenska röstförklaring nödgades vi konstatera att utvecklingen, trots dessa resolutioner, hade gått mot ett allt fastare inlemmande av Östra Timor i Indonesien. Vi framhöll att utsikterna att förverkliga de hittillsvarande resolutionerna föreföll allt mindre och betonade i detta läge vikten av att humanitär hjälp kanaliseras till områdets hårt drabbade befolkning.

Den resolution som i år kom till omröstning skiljer sig avsevärt från tidigare texter, i det att de politiska kraven tonats ner och huvudvikten lagts vid behovet av humanitär hjälp. Sverige fann det därför möjligt att även i år ge sitt stöd åt resolutionen.

./. Jag bifogar texten till årets resolution och svenska röstförklaring.


Ola Ullsten

Östtimor-kommittén
Bäckalidsvägen 44

138 00 ALTA

Som svar på Östtimor-kommitténs brev av den 22 oktober vill jag påminna om att regeringen inte godtar Indonesiens annektering av Östra Timor. Vi har fördömt den indonesiska invasionen. Vi kräver självbestämmanderätt för Östra Timors folk, som i fria val skall få avgöra områdets ställning och styrelseskick. Detta har vi även framfört direkt till den indonesiska regeringen.

Jag vill understryka att vi även i fortsättningen, i FN och i andra sammanhang, kommer att med yttersta noggrannhet följa utvecklingen i Östra Timor och för dess befolkning. Vi är särskilt angelägna att de humanitära hjälporganisationerna skall ha möjlighet att utföra ett effektivt arbete till befolkningens förmån. Även detta har vi framfört och verkar vi för.

Vi följer också den inre utvecklingen i Indonesien, inklusive Västra Nya Guinea, med stor uppmärksamhet.


Lennart Bodström

ALLMÄN BESKRIVNING AV ÖSTTIMOR

Östtimor är ca 19 000 kvkm stort, beläget i den indonesiska övärldens utkanter, knappt 50 mil nordväst om Australien. Den krokodilformade ön, varav Östtimor utgör den östra delen, domineras av en öst-västgående bergskedja, som bestämmer mycket av levnadsvillkoren på Östtimor.

Ön har de längsta torrperioderna i hela Sydostasien och regnperioderna delar landet i två nederbördsområden. De södra kustområdena har två regnperioder, vilket möjliggör två skördar om året, medan det regnfattiga klimatet i norr inte tillåter mer än en skörd.

Exportprodukter var före Indonesiens sjöblockad huvudsakligen kaffe och sandelträ. Man odlar majs, ris, vete, potatis, kassava, grönsaker och frukter.

Östtimor har varit mötesplatsen för många folkslag. Ön har i vågor befolkats av invandrargrupper — huvudsakligen från Malaysia och Melanesien.

Den senast kända folkräkningen före invasionen uppskattade befolkningen till 688 711 personer, en siffra som den katolska kyrkan publicerade år 1974. Med hänsyn till den höga befolkningsökningen i området i övrigt, skulle antalet invånare uppgå till minst 740 000 idag. Men indonesisk befolkningsstatistik redovisar år 1985 587 700 personer.

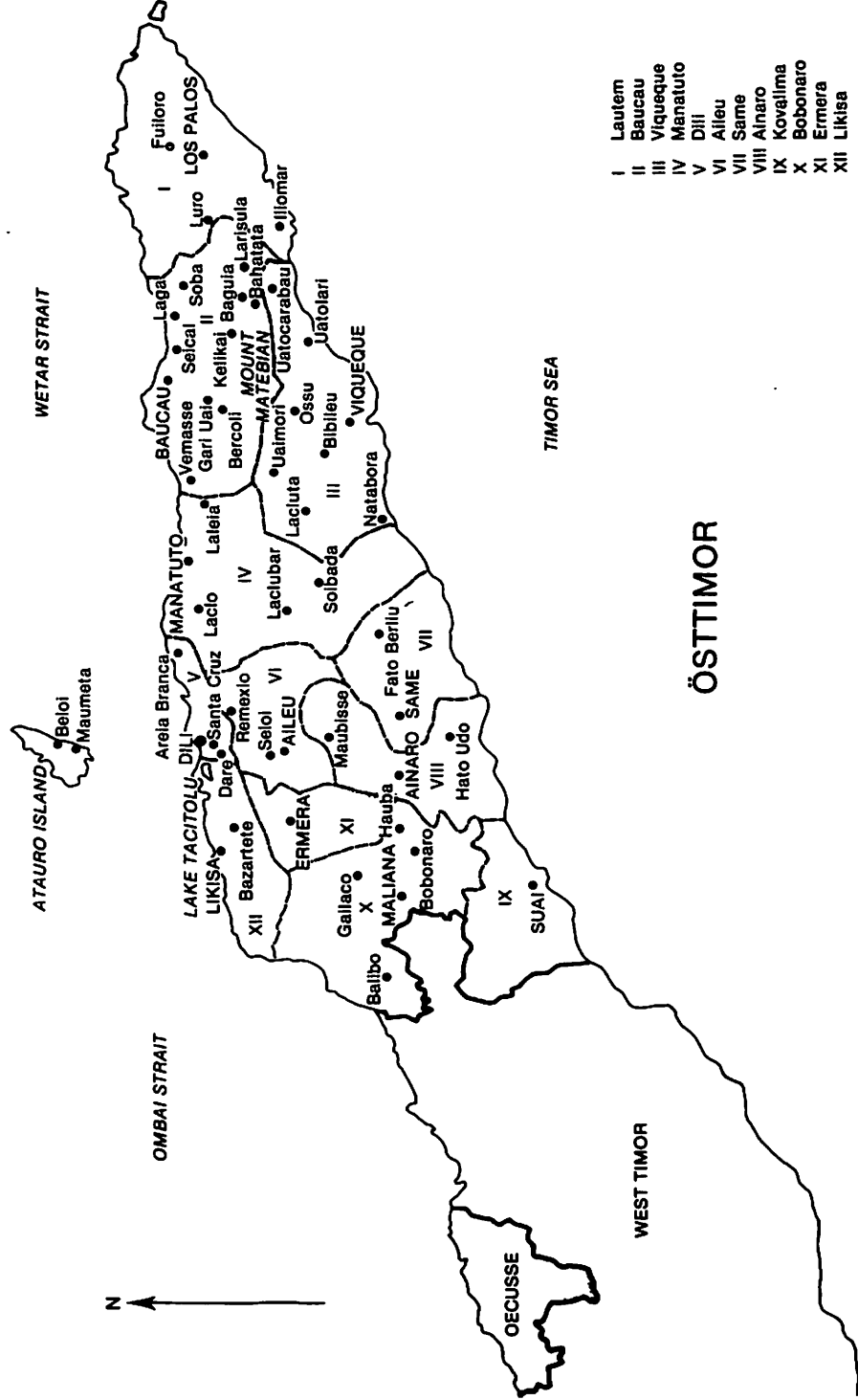
Det officiella språket har varit portugisiska, medan tetum har blivit ett slags "lingua franca" på Östtimor.

De flesta östtimoreser var ursprungligen anhängare av naturreligioner. Med portugisernas ankomst omvändes många till katolicismen. Kring 1970 var ungefär 30 % av befolkningen katoliker.

Innan de första europeerna dök upp i Östtimor hade kinesiska, arabiska och afrikanska handelsmän gjort täta besök i Östtimor för att få tag på sandelträ.

Portugiserna var de första europeer som kom till Öst- och Sydostasien, men holländarna följde snart efter och lyckades få kontroll över nästan hela området. De enda platser, där holländarna inte lyckades driva ut portugiserna var Macao och Timor. År 1702 började portugiserna etablera sitt kolonistyre på Timor. Men det skulle dröja ända till mitten av artonhundratalet innan striderna mellan portugiser och holländare, om kontrollen över handeln med sandelträ, var avgjord. Holländarna regerade över den västra delen av ön, som blev det indonesiska Västtimor sedan den Indonesiska Republiken bildats. Portugiserna behöll kontrollen över Östtimor ända till Den Demokratiska Republiken Östtimor utropades, den 28 november 1975.

Självständigheten har ännu inte erkänts av Portugal, som fortfarande har den formella makten över Östtimor. Trots att majoriteten av FNs medlemsländer röstat för Östtimors rätt till självbestämmande och att Indonesien, efter ockupationen, utropat Östtimor till sin 27:e provins.



Sedan den 7 december 1975 bedriver Indonesien ett angrepps-
krig i Östtimor. Kriget har klassificerats som efterkrigstidens
största folkmord, näst konflikten i Kampuchea. En tredjedel
av befolkningen i Östtimor — 200 000 människor — uppges
ha dödats i det krig som fortfarande pågår.

”*Det grymma spelet* är att alla stormakter från olika utgångs-
punkter prioriterar sina relationer till Indonesien och därmed
lämnar Östtimors folk utan stöd.” Så sade nuvarande utrikes-
handelsminister Mats Hellström (s), då riksdagsman i opposi-
tion, i riksdagen den 5 december 1979.

Men också Sveriges regering, oavsett färg, har visat sig svi-
ka Östtimors folk och prioriterat sina relationer med Indonesi-
en. Om Sveriges anmärkningsvärda roll i folkmordet, och om
det grymma spel som ligger bakom Sveriges agerande, hand-
lar denna skrift.

”Sett mot bakgrunden av de överväldigande styrkeskillna-
derna är Östtimors folks kamp för frihet och rättvisa något av
det mest inspirerande i modern historia och samtidigt något av
det mest smärtsamma att bevittna. Timoresernas enastående
mod kräver att ingen möda sparas för att föra denna kamp till
ett framgångsrikt slut.” — Professor Noam Chomsky

ISBN 91 — 7810 — 436 — X

Distribution: Östtimorkommitten
Riddargatan 38, 2tr
114 57 STOCKHOLM
Tel. 08/67 49 69